Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

№ 195 (20. 163) • 1988 йил 26 август, • жума • Баҳоси 3 тийин.

«ЗАНГОРИ КЕМА»ЛАР ДАЛАДА

ПАХТАКОР ЎРТОҚЛАР!

● Республикамизнинг жанубий районларида «оқ олтин» йиғим-теримн «қадам» олди. Шимолий районларда эса ғўза парвариши давом этмоқда. Теримни ҳам, парваришни ҳам бўшаштирманг!

● Терим машиналари, техника воситалари, қабул пунктлари, тош-тарози ва хирмонжойлар мавсумга тахт бўлсин!

● Уруғлик пахта сифатига алоҳида эътибор берайлик.

Косон районидаги «ВЛКСМ XX съезди» совхози механизаторлари областда биринчи бўлиб «зангори кемалар»ни далаларга олиб чиқдилар. Пахта чамандек очилиб, вақтида дефолиация қилингани бунга имкон берди. Хўжаликнинг 5-бригадаси миришкорлари 300 гектар майдонда пахта етиштирдилар. Бу майдонлар 20 та оилавий звенога бўлиб берилган.

Айни кунларда бригада коллективи теримни қизитиб, суръатни тобора оширмоқда. 5 та терим машинаси юксак унум билан ишлатилмоқда. Бекназар Тожиев бошлиқ оилавий звено аъзолари теримда пешқадамлик қилаётирлар. Уларнинг нияти — она-Ватанга 30 тонна пахта топшириш.

Механизаторлар мусобақасида эса Қудрат Иброҳимов олдинда бормоқда. У бу йил 100 тонна «оқ олтин» териб беришга аҳд қилган.

Суратларда: илғор механизатор Қудрат Иброҳимов ҳамда машина терими пайти.

М. КОМИЛОВ фотолари.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИДА

КПСС Марказий Комитети «Саратов области партия, совет ва хўжалик органларининг чорвадорларнинг юксак унумли меҳнати учун шарт-шароитларни яратиш, чорвачилик маҳсулотлари етиштириш ва харид қилишни кўпайтириш соҳасидаги ташкилотчилик ишлари тўғрисида»ги масалани кўриб чиқди.

Қабул қилинган қарорда қайд этиб ўтилганидек, Саратов областининг партия, совет ва хўжалик органлари КПСС Марказий Комитети билан ҳукуматнинг озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришга доир қарорларини бажара бориб, аввало чорвачилик тармоғи ходимларининг юксак унумли меҳнати учун зарур шарт-шароитларни вужудга келтириш йўли билан чорвачиликни ривожлантиришга эътиборни кучайтирдилар. Янги иқтисодий муносабатларни, хўжалик ҳисобини, коллектив ва оилавий пудратни, ижарани ўзлаштириш йўлида амалий тадбирлар руёбга чиқарилмоқда. Қишлоқни социал жиҳатдан қайта қуриш тармоқ программаси амалга оширилмоқда. Шу беш йилликда агросаноат комплексининг ноишлаб чиқариш соҳасига 25 процент кўп капитал маблағ ажратилди. Қурилиш индустрияси ва маҳаллий бинокорлик материаллари саноатининг қувватлари оширилди.

Натижада уй-жойлар, мактаблар, мактабгача тарбия болалар муассасалари қурилиши планлари анча ошириб бажарилди, ишлаб чиқаришда маиший турмуш шароити яхшиланди. Катта-катта фермалар ва комплексларда чорвадорларнинг мингтадан кўпроқ уйи фойдаланишга топширилди, бу уйлар ташкилотчилик ишлари ва одамлар билан тарбиявий ишлар олиб бориладиган марказлар бўлиб қолди. Бу ерда кадрларнинг касбкор ва иқтисодий ўқиши олиб борилмоқда, фермаларнинг ходимларига медицина, савдо ва маданий-маиший хизмат кўрсатиш йўлга қўйилган.

Чорвадорлар ўртасида ташкилотчилик иши кучайтирилганлиги, уларнинг меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилаш ҳақида ғамхўрлик қилинаётганлиги тармоқни ривожлантиришга ижобий таъсир ўтказмоқда. Гўшт ва сут етиштириш ўртача йиллик миқдори сезиларли равишда кўпайди, ана шу маҳсулотларни марказлаштирилган фондларга етказиб беришга бўлган давлат буюртмалари бажарилмоқда. Саратовда ва областнинг йирик саноат марказларида чўчқа гўшти, парранда гўшти, тухум, сут маҳсулотлари давлат нархларида магазинларда сотилмоқда. Гўшт маҳсулотлари билан кооператив асосда савдо қилиш яхшиланди. Бундай маҳсулотларни жон бошига истеъмол қилиш кўпайди.

Шу билан бирга КПСС Марказий Комитети областда амалга оширилаётган ишларни ва эришилган натижаларни етарли деб эътироф этиб бўлмаслигини қайд этди. Бу ерда вужудга келтирилган қудратли ишлаб чиқариш-иқтисодий потенциал асло тўла-тўкис ишга туширилмаган. Чорва ва парранда маҳсулдорлиги пастлигича қолмоқда.

Колхоз ва совхозларнинг анчагина қисмида маҳсулот етиштиришнинг белгиланган ўсиши таъминланмаяпти. Кейинги икки йил ичида уларнинг кўпчилиги давлатга чорвачилик маҳсулотлари сотиш юзасидан шартномавий мажбуриятларини бажармадилар.

Чорвадорларнинг меҳнати ва турмуши учун ҳали ҳамма жойда ҳам зарур шароитлар яратилмагани қолоқликнинг асосий сабабидир. Бир қанча партия комитетлари, совет ва хўжалик органлари хўжалик юритишнинг оқилона формаларини, коллектив, ижара пудратини ўзлаштириш борасида чорвадорлар коллективлари билан ишлашнинг муҳимлигига етарли баҳо бермаяптилар. Кўпгина раҳбарлар ва мутахассислар чорвадорларнинг ва уларга хизмат қилувчи кишиларнинг меҳнатни ташкил этишнинг пудрат формаларига ўтишларига қаршилик кўрсатмоқдалар.

Чорвачиликда интенсив технологиялар, меҳнатни ташкил этишнинг илғор формалари секинлик билан жорий этилмоқда, қўл ишлари улуши ҳамон юқори даражада қолмоқда.

Областдаги кўпгина фермалар юқори сифатли ем-хашак билан таъминланмаган. Озуқа экинлари, шу жумладан суғорма ерлардаги озуқа экинларининг ҳосилдорлиги секинлик билан ошмоқда, табиий пичанзор ва ўтлоқларни яхшилаш ишлари етарлича суръатлар билан олиб борилмаяпти. Хўжаликларда пичан омборлари амалда йўқ, ем-хашакнинг сифати паст. Озуқани қайта ишлаш масалалари ҳал этилмаган.

Маҳсулот етиштиришни кўпайтириш учун чорвачилик комплексларининг қувватларидан, шунингдек саноат корхоналари ва ташкилотларининг ёрдамчи қишлоқ хўжалиги, гражданларнинг шахсий хўжаликлари имкониятларидан тўла-тўкис фойдаланилаётгани йўқ. Аҳолига бузоқлар ва жўжалар кам сотиляпти.

Чорвадорларнинг қиш фаслида самарали ишлашлари учун тегишли шароитларни яратиш тўғрисида ҳамма жойда ҳам етарлича ғамхўрлик қилинмаяпти. Областнинг кўпгина районларида фермаларни қишга тахт қилиш ишлари асоссиз равишда пайсалга солинмоқда. Биноларни, озуқа цехларини, технология машина-ускуналарини, энергия ва сув таъминоти системаларини ремонт қилиш чўзиб юборилмоқда. Хўжаликларнинг кўпчилиги қишловга ем-хашакни кам ғамлаб қўйган.

Кўпгина партия комитетларининг чорвадор кадрлар билан ташкилотчилик ва сиёсий ишлари қайта қуриш талабларига мувофиқ эмас. Бу ишда ошкоралик етишмаяпти, ҳамма жойда ҳам демократик бошқариш методларидан фойдаланилаётгани йўқ. Ходимларнинг анчагина қисми ишлаб чиқаришни бошқаришда қатнашмаяпти, бир қанча фермаларда «Чорвадорлар куни» ўтказилмаяпти, меҳнат коллективларининг кенгашлари йўқ. Бригадирлар ва фермалар бошқарувчиларининг 10 процентдан ҳам камроғи конкурс асосида сайланган. Социалистик мусобақа, ишловчиларни иқтисодий ўқитиш ва профессионал жиҳатдан тайёрлаш имкониятлари суст рўёбга чиқарилмоқда. Чорвадорларнинг учдан бир қисмигина биринчи класс бўйича аттестациядан ўтган. Тармоқ меҳнатчилари орасида партия қатлами камаймоқда, фермаларда партия группалари сони озайди, қиш фаслида ишлаш учун чорвачиликка коммунистлар ва комсомоллар кам юборилмоқда.

Партия комитетлари, бошланғич партия ташкилотлари тарбиявий ишларнинг аҳволи, XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси, КПСС Марказий Комитетининг 1988 йил июль Пленуми қарорларини пропаганда қилиш учун идеология активлари, хўжалик раҳбарлари ва мутахассислар, совет, касаба союз ва комсомол ходимларининг масъулиятини етарли даражада оширмаяптилар. Улар фермаларнинг меҳнат коллективларида камдан-кам бўлмоқдалар, уларга кечиктириб бўлмайдиган вазифаларни ҳал этишда ўз вақтида амалий ёрдам бермаяптилар.

КПСС Марказий Комитети КПСС Саратов область комитетига, шаҳар ва район комитетларига, бошланғич партия ташкилотларига, халқ депутатлари область, шаҳар ва район Советларига, хўжалик органларининг раҳбарларига XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси ҳамда КПСС Марказий Комитети 1988 йил июль Пленумининг мамлакатда озиқ-овқат масаласини ҳал этишга оид талабларига амал қилиб, чорвачилик ходимларининг куч-ғайратини гўшт, сут ва бошқа маҳсулот етиштиришни кўпайтириш суръатларини жадаллаштиришга қаратиш тавсия этилди. Токи, аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш мустаҳкамланибгина қолмай, айни вақтда бу иш анча яхшиланиши, озиқ-овқат маҳсулотларини марказлаштирилган фондларга барқарор етказиб берилиши таъминлансин. Шу мақсадда тармоқ ходимларининг юқори унум билан меҳнат қилиши учун зарур шарт-шароит яратиш юзасидан тўпланган тажрибадан актив фойдаланилсин, хўжалик ҳисоби, коллектив пудрат, ижара, замонавий технологиялар, комплекс механизация кенг жорий этилсин, қўл меҳнати камайтирилишига эришилсин. Қишлоқда меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилашга озиқ-овқат муаммосини муваффақиятли ҳал этишнинг ғоят муҳим омили сифатида алоҳида эътибор берилсин.

Партия, совет ва хўжалик органларига етиштирилган ҳосилни йиғиштириб олишни уюшқоқлик билан туґаллаш, ем-хашак тайёрлаш суръатларини ошириш, барча қишлоқ хўжалик маҳсулотини сақлаш ва улардан оқилона фойдаланишга оид узил-кесил чора-тадбирлар кўриш таклиф этилди.

Келгуси чорва қишлови даврида чорвадорлар, мутахассислар ва раҳбарларни чорва қишловини уюшқоқлик билан ўтказишга, эришилган даражага қўшимча равишда чорвачилик маҳсулоти олишга сафарбар этишда социалистик мусобақанинг роли оширилсин, бу ишга кўпроқ ошкоралик ва мусобақалашув руҳи берилсин. Чорвадорларга медицина, савдо ва маданий-маиший хизмат кўрсатиш яхшилансин.

Иттифоқдош республикалар Компартияларининг Марказий Комитетлари, ўлка, область, шаҳар, округ ва район партия комитетлари колхозлар, совхозлар, агросаноат комплексининг бошқа корхоналари, комплексга хизмат кўрсатувчи тармоқлар меҳнат коллективларида фермаларни қишки мавсумга ўз вақтида тайёрлашни таъминлаш, чорвадорларнинг юксак унум билан меҳнат қилиши учун ҳамма жойда яхши шарт-шароит яратиш юзасидан зарур ташкилотчилик ва сиёсий ишларни амалга оширишлари зарур. Кадрларни иқтисодий ва профессионал тайёргарликдан ўтказиш, уларга ишлаб чиқаришнинг интенсив методларини, хўжалик ҳисобини, ижара пудратини ўргатиш йўлга қўйилсин. Токи, кам харажат билан гўшт, сут ва бошқа маҳсулот етиштиришни анча кўпайтиришга ҳамда шу асосда аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашни анча яхшилашга эришилсин.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг XI пленуми

АГРОСАНОАТ КОМПЛЕКСИ: ИҚТИСОДИЙ МУНОСАБАТЛАРНИНГ ЯНГИ ИЗИГА

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари В. П. НИКОНОВ нутқи

Ўртоқлар! Республика коммунистлари, агросаноат комплексининг ходимлари кундалик ва келгусидаги ишларни ҳал қилар эканлар ўз ҳаракатларини партия XXVII съезди, КПСС XIX Бутуниттифоқ конференцияси, Марказий Комитетнинг 1988 йил июль Пленуми йўл-йўриқларига мунтазам қиёсламоқдалар, десам хато қилмасам керак.

Ўн иккинчи беш йиллик биринчи ярмининг якунлари апрелдан кейинги даврда партия ишлаб чиққан совет жамиятини ҳар томонлама революцион янгилаш ва социал-иқтисодий жиҳатдан ривожлантиришни жадаллаштириш стратегик йўли оғишмай амалга оширилаётганлигидан далолат бермоқда. Мамлакат экономикаси соғломлашмоқда, у халқнинг энг муҳим эҳтиёжларини қондириш томон бурилмоқда, хўжалик юритишнинг янги методлари кучайиб бормоқда. Аграр соҳада колхозлар, совхозлар, бошқа корхоналарни хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи пул билан таъминлашга ўтказиш актив амалга оширилмоқда. Россия, Белоруссия, Болтиқбўйи республикалари хўжаликлари, Украина, Қозоғистон ва Ўзбекистондаги бир қанча областлар йил бошидан буён янги шароитда ишламоқда, келгуси йилда эса агросаноат комплексининг барча корхоналари ва ташкилотлари ўзини ўзи пул билан таъминлашга ўтади.

Қайта қуриш жараёнида жамиятнинг бирлиги кучаймоқда, омманинг ижодий ғайрати жўш урмоқда. Одамлар қайта қуришга ишондилар ва уни чуқурлаштириш учун, революцион ўзгаришларга муқаррар тус бериш учун курашмоқдалар.

Бундан буёнги ишларнинг барча йўналишлари юзасидан партия программ сиёсий позицияни ишлаб чиққан. Бунда сиёсий системани тубдан ислоҳ қилиш вазифалари, шунингдек, туб иқтисодий ислоҳотни давом эттириш ва чуқурлаштириш биринчи ўринга қўйилди.

Сизлар Марказий Комитетнинг пленумида бугун муҳокама қилаётган озиқ-овқат масаласи сизнинг регионингиз учун ҳам, умуман мамлакат учун ҳам энг муҳим ҳаётий масалалардан биридир. Бу масала фақат назарий мулоҳазалар ва план фаразлари сифатида эмас, балки энг аввало аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашни қатъий яхшилаш юзасидан амалий ҳаракатлар вазифаси сифатида кўндаланг бўлди. XIX партия конференциясида ва Марказий Комитетнинг яқинда бўлиб ўтган Пленумида озиқ-овқат муаммосини ҳал этиш сира кечиктириб бўлмайдиган ва биринчи навбатда ҳал этилиши лозим бўлган вазифалардан бири қилиб қўйилди.

Маълумки, 1988 йил июль Пленуми бу масала юзасидан Марказий Комитетнинг Сиёсий бюроси ишлаб чиққан таклифларни маъқуллади ва СССР Министрлар Советига, республикалар, ўлкалар ва областлардаги маҳаллий органларга аҳолини озиқ-овқат маҳсулотларининг ҳамма турлари билан таъминлашни яхшилашнинг конкрет тадбирларини ишлаб чиқиш ва амалга оширишни, шу мақсадда мавжуд барча резервлар ва имкониятлардан фойдаланишни топширди.

Сўнгги беш йил ичида мамлакатда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришнинг йил сайин ўсиши (гўшт етиштириш 1987 йилда 1982 йил даражасидан 3,5 миллион тонна, сут етиштириш деярли 13 миллион тонна кўпайди) таъминланаётган бўлишига қарамай, эришилган суръатлар аҳолининг энг қимматли озиқ-овқат маҳсулотларига тез ортиб бораётган тўлов қобилияти эҳтиёжларини таъминлай олмаяпти. Кўпгина шаҳарларда ва саноат марказларида гўшт маҳсулотлари, сариёғ, сўнгги вақтда эса қандни ҳам сотишда нормалашга мажбур бўлинмоқда.

Бизнинг интернационал экономикамизда ҳар бир иттифоқдош республика зиммасида ўз аҳолисини озиқ-овқат маҳсулотлари, товарлар ва хизматлар билан таъминлаш вазифалари ҳамда саноат учун озиқ-овқат ва хом ашёнинг марказлаштирилган фондларини вужудга келтириш юзасидан умумиттифоқ мажбуриятлари бор. Бунда Ўзбекистон агросаноат комплекси ходимларининг роли ҳам катта.

Республика меҳнаткашлари мамлакатни пахта билан таъминлашга ҳал қилувчи ҳисса қўшмоқдалар. Сўнгги йилларда бу қимматли хом ашё 4,9—5,2 миллион тонна харид қилинмоқда. Бу умуман мамлакатимизда тайёрланаётган пахта ҳажмининг тахминан 60 процентини ташкил этади. Республиканинг ип-газлама ишлаб чиқаришга қўшаётган ҳиссасини ҳам худди шунча деб ҳисоблаш мумкин. Бу ўз-ўзидан бўлгани йўқ, албатта, миллионлаб кишиларнинг зўр ғайрат билан меҳнат қилишига ва давлатнинг кўп капитал маблағ сарфлашига тўғри келди. Сўнгги уч беш йилликдагина республикада деярли 1,5 миллион гектар янги суғориладиган ер ўзлаштирилди. Ҳозир сизларда ҳайдаладиган ерларнинг деярли ҳаммаси суғорилмоқда.

Ўзбекистон ССР пахта билан бир қаторда табиий ипак олиш учун хом ашё етказиб берадиган асосий республикалардан биридир. Республикада эртаги сабзавот ва полиз экинлари маҳсулотлари, мева ва узум анча миқдорда етиштирилмоқда ва мамлакатнинг шаҳарлари ҳамда саноат марказларига етказиб берилмоқда.

Кўпгина колхозлар ва совхозлар илғор технологияларни, меҳнатни ва ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг янги усулларини ўзлаштириб, хўжалик юритишнинг юксак даражасини таъминламоқдалар. Бухоро областидаги Калинин номли колхоз (раиси Муҳтарама Наврўзова), Тошкент областидаги «Ўзбекистон беш йиллиги» совхози (директори Рустам Иброҳимович Каримов), шу областнинг Чиноз районидаги «Октябрь 40 йиллиги» колхози (раиси Павел Федорович Саулькин) ҳар гектар ердан 35—40 центнер пахта олмоқда. Айни шу «Октябрь 40 йиллиги» колхозида пахтачиликни бошқа тармоқлар билан моҳирона қўшиб олиб бориш яққол намойиш этилмоқда. Бу ерда ҳар гектар ердан 205 центнердан беда пичани, деярли 500 центнер силосбоп маккажўхори пояси, 800 центнер озуқабоп лавлаги олинмоқда. Озуқабоп экинларнинг гектаридан 110 центнер озуқа бирлиги миқдорида ем етиштирилмоқда.

Машҳур «Чиноз» наслчилик совхозида ҳар бир бош сигирдан соғиб олинаётган сут 4200 килограммдан ошиб кетди. Андижон областидаги «Савай» совхозида ҳар юз бош сигирдан 105 бош бузоқ олинмоқда, бу ерда ўтган йили ҳар бир бош сигирдан 4008 килограммдан сут олинди, Тошкент областининг «Иваново» совхозида ҳар 100 бош сигирдан 104 бузоқ олинди, сигирлардан олинган ўртача сут миқдори 3051 килограммни ташкил этди.

Кўриб турибсизки, республиканинг турли зоналарида деҳқончилик ва чорвачиликни интенсив юритишнинг яхши тажрибаси мавжуд. Аммо ҳозирча бу тажрибадан бошқа районлар ва хўжаликларда кам фойдаланишмоқда.

Шу билан бирга Ўзбекистоннинг қулай табиий-иқлим шароити, бу ерда барпо этилган ишлаб чиқариш потенциали, жуда катта одам ресурслари ва халқнинг маҳорати ҳамда меҳнатсеварлигидан қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни жадал кўпайтириш учун тўла фойдаланилмаётганлигини кўрмаслик мумкин эмас. Шуни очиқ айтиш кераккі, республика барча имкониятлари ва ресурслари жиҳатидан умумиттифоқ меҳнат тақсимотида ҳозирча ўзига муносиб жойни эгаллагани йўқ.

Мутахассислар Ўзбекистонда суғориладиган деҳқончилик шароитида хўжалик юритишга тегишлича интенсивлик бахш этилса, бу дон, сабзавот ва озуқа экинларидан икки, ҳатто уч марта ҳосил олишга, шу ҳисобдан маҳсулотнинг жуда кўп турларини бирмунча кўпайтиришга имкон беради, деб ҳисобламоқдалар. Сизлардаги илғор хўжаликлар худди шундай қилмоқдалар, лекин тушуниб бўлмайдиган сабабларга кўра, бу ҳозирча кенг қўлланилмаяпти. Шуниси ажабланарлики, партия комитетлари, халқ депутатлари Советлари, агросаноат органлари гўё бу муаммони ҳис этишмаяпти, четдан кузатувчилик ролини ўйнамоқдалар. Ҳолбуки, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши тараққиёти жиҳатидан, озиқ-овқат ишининг аҳволи жиҳатидан Ўзбекистон биз ҳозир ва яқин келажакда ҳал қилишимиз лозим бўлган вазифалардан анча орқада қолмоқда.

Докладда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш, асосий озиқ-овқат маҳсулотларини аҳоли жон бошига истеъмол қилиш тўғрисидаги рақамлар келтирилди. Бу рақамлар мамлакатдаги ўртача кўрсаткичлардан анча паст ва Озиқ-овқат программаси топшириқларига мос келмайди.

Қаранглар, қандай аҳвол юз бераяпти. Сўнгги икки йил ичида республикада гўшт ва сут етиштириш йилига ўртача 3,5—4 процент кўпайди. Агар гўшт ва сут истеъмол қилиш даражасини икки баравар ва ундан ҳам кўпроқ ошириш лозим бўлса, ана шу маҳсулотлар билан таъминлашдаги аҳволни ўнглаб олиш учун неча йил керак бўлади? Лекин фақат гўшт ва сут етиштириш соҳасидагина аҳвол ана шундай эмас. Айтиш мумкинки, энг қулай шароитда республикада сўнгги вақтда мева-резавор мева, полиз маҳсулотлари етиштириш кескин камайиб кетди (17—23 процент), олдинги беш йилликдагига нисбатан дон етиштириш деярли тўртдан бир баравар камайди.

Ҳозир Озиқ-овқат программасини бажаришда вазият ана шундай бўлмоқда. Топшириқда белгиланган марраларга чиқиб олиш учун 1988—1990 йилларда ҳар йили ўртача гўшт етиштириш 17 процент, сут етиштириш 17 процент, картошка етиштириш 26 процент, мева ва резавор мева етиштириш 26 процент, сабзавот-полиз маҳсулотлари етиштириш 12 процент, дон етиштириш 30 процент кўпайишини таъминлаш зарур. Ем-хашак етиштириш деярли 25 процент кўпайтирилиши керак.

Ҳар бирингиз амалдаги ўз суръатларингизни ана шу кўрсаткичлар билан қиёслаб, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг барча асосий тармоқларини ривожлантиришга қандай жадаллик бахш этиш лозимлигини, Озиқ-овқат программаси топшириқлари бажарилишини таъминлаш учун нақадар тиғиз ишлаш лозимлигини аниқлаб олишингиз мумкин.

Ўтган йили КПСС Марказий Комитети сизлар билан биргаликда республика агросаноат комплексида ишнинг аҳволини батафсил таҳлил қилди. Озиқ-овқат ресурсларини кўпайтириш учун табиий-иқтисодий потенциалдан ўта қониқарсиз фойдаланилаётганлиги қайд этилди. Жуда катта давлат маблағлари ва ресурслари сарфланганига қарамай, Ўзбекистон қишлоқ хўжалигида сўнгги йилларда ижобий ўзгаришларга эришилмаганлиги алоҳида таъкидланди. Бунинг устига республика ўзи эгаллаган мавқеини қўлдан бера бошлади.

Орадан бир йил, зўр ғайрат билан меҳнат қилинган йил ўтди, ана шу йил давомида олдин йўл қўйилган нуқсонлар ва хатоларни бартараф этиш юзасидан кўп иш қилинди, аммо аҳвол жуда секинлик билан ўнгланмоқда. Қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти ҳатто ўн биринчи беш йилликдаги ўртача йиллик даражага ҳам етгани йўқ. Фондларнинг самарадорлиги камайиб бормоқда. Агар ўнинчи беш йилликда асосий ишлаб чиқариш фондларининг ҳар бир сўми ҳисобига 92 тийинлик қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштирилган бўлса, ўн биринчи беш йилликда 66 тийинлик, ўтган йили эса фақат 61 тийинлик маҳсулот етиштирилди. Шу фактни ҳам таъкидлаб ўтиш кераккі, бу кўрсаткич Ўрта Осиёдаги қўшни республикалар кўрсаткичларидан 20—30 процент камдир. Ҳар бир ходим ҳисобига қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш икки беш йилликдан буён бир даражада ўзгаришсиз қолмоқда — мамлакатда ҳар бир ходим ҳисобига ўртача 6,5—7,8 минг сўмлик қишлоқ хўжалик маҳсулоти етиштирилаётган бўлса, республикангизда 3,8—3,9 минг сўмлик маҳсулот етиштирилмоқда.

Умуман, Ўзбекистон, бинобарин кўпчилик областлар, районлар ва хўжаликлар давлат олдидаги мажбуриятини уддалай олмаётганлигини нормал ҳол, деб бўлмайди. Дон, пахта, полиз маҳсулотлари, яъни мамлакатда республика қиёфасини белгилаб берадиган асосий маҳсулотлар харид қилиш планлари анча бажарилмай қолмоқда. Шуни ҳам айтмай бўлмайди, давлат марказлаштирилган фондлардан белгиланган қатъий планга мувофиқ равишда республикага гўшт ва сут маҳсулотлари етказиб бермоқда, республикадан умумиттифоқ фондига полиз маҳсулотлари ва узум етказиб бериш планлари эса ўтган йили анча кам бажарилди. Энг асосий камчилик шундан иборатки, республика

(Давоми 2-бетда).

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг XI пленуми

АГРОСАНОАТ КОМПЛЕКСИ: ИҚТИСОДИЙ МУНОСАБАТЛАРНИНГ ЯНГИ ИЗИГА

(Давоми. Боши 1-бетда).

сўнгги икки йил ичида мамлакатга 1570 минг тоннадан кўпроқ пахтани кам етказиб берди, бунинг устига етказиб берилаётган маҳсулотнинг сифати ҳам паст.

Шу муносабат билан КПСС Марказий Комитетининг 1988 йил июль Пленуми Ўзбекистон қишлоқ хўжалигида ҳали турғунлик ҳолати тугатилмаган, деб хулоса чиқарди.

Ўзбекистоннинг қишлоқ хўжалик тармоғи мамлакатимизда алоҳида ҳисобда туради. Давлат бу соҳага жуда катта маблағ ва ресурсларни сарфламоқда. Эслатиб ўтаман, сўнгги ўн йил ичидагина тармоққа сарфланган капитал маблағ бу ерда 43 миллиард сўмдан ортиб кетди. Шу даврда ишлаб чиқариш фондлари билан таъминланиш даражаси икки баравардан зиёдроқ ошди. Табиийки, коммунистлар, республика агросаноат комплексининг меҳнатчилари кўпроқ самарадорлик билан иш олиб боришларини кутишга ҳақлимиз.

Сизларнинг диққат-эътиборингизни мелиорацияланган ерлардан фойдаланишни қатъий яхшилаш зарурлигига яна бир бор қаратмоқчиман. Республика мамлакатда энг катта суғориладиган ерлар массивига эга. 4,4 миллион гектар экинзорларнинг 4,1 миллион гектардан кўпроғи суғорилади. Бу эса мамлакатдаги суғориладиган ерларнинг тахминан бешдан бир қисмига тенг. Шундай қилиб деҳқончиликни интенсив юритиш, пахта, дон, озуқа экинлари, мева-сабзавот ва бошқа маҳсулотлардан гарантияли ҳосил олиш учун ҳамма шарт-шароит яратилган. Шу билан бир вақтда суғориладиган деҳқончиликни ривожлантиришда ҳануз катта нуқсонлар ва камчиликлар мавжудлигини таъкидлаб ўтишга тўғри келади. Мелиорация ишларининг сифатсиз бажарилганлиги, қурилиш комплекс тарзда олиб борилмаганлиги, ерлардан фойдаланишдаги хўжасизлик оқибатида бу ерларнинг бир қисми лойиҳадаги ҳосилдорликни таъминлай олмаяпти. Кўпчилик массивларни шўр босиб, ботқоққа айланиб бормоқда, сув таъсирида нураш авж олмоқда. Оқибат эса мана бундай: республиканинг суғориладиган ерларидаги асосий экинлар ҳосилдорлиги ўсиш у ёқда турсин, ҳатто камайиб бормоқда. Кўпгина хўжаликларда дон экинлари ҳосилдорлиги анча йиллардан буён амалда ошаётгани йўқ, умуман республикада ҳосилдорлик ўн биринчи беш йилликдаги 41 центнердан ўтган йили 29 центнерга тушиб қолди. Шоли ҳосилдорлиги 35—38 центнерни ташкил этади. Бу айтайлик, Краснодар ўлкаси ва Қримдагига нисбатан анча камдир, сиздаги шароит эса у ердагидан ёмон эмас. Маккажўхори ҳосилдорлиги ўн биринчи беш йилликдаги 56 центнердан ўтган йили 34 центнерга, пахта ҳосилдорлиги эса 29,7 центнердан 23 центнерга, сабзавот 204 центнердан 188 центнерга тушиб қолди. Шуни таъкидлашни истар эдикки, минерал ўғитлар, техника, жуда катта одам ресурслари билан тўла-тўкис таъминланган бир шароитда шундай бўлмоқда. Агар биз бундан буён ҳам суғориладиган ерларда ана шундай тарзда хўжалик юритадиган бўлсак, озиқ-овқат мўл бўладиган даврни ҳали узоқ вақт кутиб туришга тўғри келади.

Яқинда Марказий Комитет топшириғи билан КПСС Марказий Комитетининг 1987 йил 30 майдаги қарори қандай бажарилаётгани текширилди. Текшириш мавжуд бўлган камчиликларни ўнглаб олишда ҳали ҳам зарур самарага эришилмаганлигини кўрсатди.

Капитал маблағлар йўналишларида ўзгаришлар бўлганлигини ижобий, деб таъкидлаш мумкин бўлар. Маблағларнинг 70 процентга қадарини ишга солинган суғорма ерларни реконструкциялаш ва обод қилишга сарфлаш тўғрисидаги талаб асосан бажарилмоқда. Аммо бошқа ғовлар пайдо бўлди. Сув хўжалиги ташкилотлари ана шу ишларни биринчи навбатда адо этишга киришишга шошилмаяптилар: уларга янги қурилишларни давом эттириш фойдалироқдир. Агросаноат комитети ҳам суғориладиган массивларни реконструкцияга ажратиб бериш учун барча ишларни қилаётгани йўқ, шу мақсадлар учун зарур бўлган моддий-техника ресурслари ҳамиша ҳам ажратиб берилмаяпти. Мелиорация ва сув хўжалиги министрлигида тузилган ремонт-эксплуатация бирлашмаси ҳам ишга рисоладагидек киришгани йўқ. Уларнинг агросаноат комитети органлари билан ўзаро муносабатларида кўпгина чигал жиҳатлар бор. Бунинг оқибатида Фарғона, Самарқанд, Бухоро, Хоразм, Қашқадарё областларидаги бирлашмалар бу йил суғориладиган ерлардаги пудрат ишлари планларини адо этмадилар. Хўжаликлар ичидаги суғориш шохобчаларида иш илгаригидек сустлик билан юритилмоқда. Кўп жойлардаги суғориш шохобчаларида сув ўлчагич асбоблар ўрнатилмаган. Бу эса пул тўлаб, сувдан фойдаланишга ўтишга ҳалал бермоқда. Шунинг учун ҳам суғориладиган ерларда сув сарфини 15 процент камайтириш тўғрисидаги қарорнинг бажарилишида ҳозирча амалий силжиш кўзга ташланаётгани йўқ, суғориладиган ҳар гектар ерга сув сарфи республикада бултур ўтган беш йиллик даражасида қолиб кетди.

Кўп сув исроф бўлмоқда. Умуман Ўрта Осиё регионига бўйича ўтган йили суғориш манбаларидан 105 кубкилометрга яқин сув олинди, хўжаликларга эса шунинг нари борса 78 кубкилометри етиб келди, яъни қарийб 27 кубкилометр сув ёки барча сув миқдорининг тўртдан бир қисми йўл-йўлакай исроф бўлиб кетди. Суғориш чоғида ҳам анчагина сув бекорга исроф бўлмоқда. Ёмғирлатиб суғориш ҳозирча фақат Қирғизистонда қўлланилмоқда. Қайишқоқ трубопроводлар, суғориш сифонлари, тупроқ тагидан томчилатиб суғоришдан фойдаланиш тўғрисида гапирмай ҳам қўяқолайлик. Барча ишлар эскичасига давом этмоқда: ариқни очиб, далага сувни бемалол оқизавер. Сув жазирама саратонда буғланиб кетаверсин. Суғорма сув ресурсларига ана шундай муносабатда бугунги кунда мутлақо йўл қўйиб бўлмайди. Биз бугун бу ҳақда республикадаги ўртоқларга ҳам, бу ерда ҳозир бўлган мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги ўртоқ Васильева ҳам рўй-рост айтишимиз керак. Таассуфки, СССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги ҳозирча суғориладиган деҳқончиликда прогрессив методлардан фойдаланишга чинакамига киришгани йўқ.

Бугунги пленумда қилинган докладда республика қишлоқ хўжалиги барча тармоқлари тараққиётининг муаммолари анча батафсил кўриб чиқилди, у ёки бу маҳсулот етиштиришдаги ишларнинг аҳволига баҳо берилди. Шу боисдан ҳам ўз нутқимда назаримизда пайсалга солиб бўлмайдиган бир қанча энг муҳим масалалар хусусида айрим мулоҳазаларнигина айтиб ўтмоқчиман.

Партия Марказий Комитетида бизни республика пахтачилигидаги аҳвол ташвишга солмоқда. Бу тармоқдаги ишнинг аҳволи яхшиланаётгани йўқ. Пахта етиштириш қўлайиш ўрнига, ҳатто камаймоқда. Пахта ҳосилдорлиги ниҳоятда пастлиги буниң асосий сабабидир, ҳосилдорлик йил сайин камайиб бормоқда. Ўтган йили фақат 9 хўжалик ҳар гектар ердан 40 центнердан кўпроқ пахта олган. 352 та колхоз ва совхозда (бу пахтакор хўжаликларнинг 60 процентини ташкил этади) ҳосилдорлик 10—20 центнер атрофида бўлди, 38 совхозда эса (7,6 процент) ҳосилдорлик 10 центнердан ҳам камроқ бўлди. Мирзачўл, Жиззах ва Қарши даштларининг янгитдан ўзлаштирилган ерларида, Қорақалпоғистон АССРда ана шундай хўжаликлар айниқса кўп.

Монокультурага чек қўйилмас экан, пахтазорда илмий жиҳатдан асосланган алмашлаб экиш жорий этилмас экан, пахта майдонининг маҳсулдорлигини ошириб бўлмаслиги ҳақида республикада ҳам, бизнинг марказий органларда ҳам кўп гапирилмоқда. Ўтган йили Марказий Комитет Сиёсий бюросида «Ўзбекистон ССРда пахтачиликни ривожлантиришдаги жиддий нуқсонлар тўғрисида» ги масала муҳокама қилинаётганда партия Марказий Комитети республиканинг таклифларини инобатга олиб, пахта харид қилиш ҳажмини бирмунча қисқартириш, бунинг эвазига пахта майдонларини қамайтириш ва пахта етиштиришнинг самарадорлиги системасига ўтиш лозим эди.

Аммо бу ғоя амалда рўёбга чиқаётгани йўқ. Пахта жами майдонларининг 74 процентини эгаллаб турганлигига қарамай, ўтган йили республика пахтазорлар камайиш ўрнига, ҳатто кўпайиб кетди. 1985 йилда ҳар ўнта-беда алмашлаб экиш пахта комплексидаги ҳайдаладиган ерларнинг 55 процентида қўлланилган эди, 1987 йилда эса фақат 42 процентида қўлланибди. Ҳамонки, республика хўжалик органларининг раҳбарлари, илмий муассасалар ўзларининг тўғри ғояларини хўжаликларга етказишга, мутахассисларни муаммони тўғри ҳал этишга ишонтиришга қодир эмас эканлар, уларнинг муддаоси нима эди?

Пахта толаси сифатига, демакки, нав ишига, уруғчиликка ва пахта етиштириш технологиясига ҳали кўп эътирозлар айтилмоқда.

Мутахассисларнинг фикрича, бу йил ғўзанинг ривожи ҳамма ерда яхши. Унинг авжи ўртача йиллик кўрсаткичларга нисбатан баландроқ. Мўл ҳосилни йиғиштириб олиш, бу йилги планни бажариш билан бир қаторда ўтган йилларда бой берилган ҳосил ўрнини анча қоплаш имконияти ҳам бор. Жойлардаги бутун ташкилотчилик ишини худди ана шу йўналишда, худди ана шундай талаб билан олиб бориш керак.

Иккинчи муаммо донга тааллуқлидир. Сўнгги икки йилда республикада дон экинлари учун нисбатан қулай шароит вужудга келди. Бу дон етиштиришни бир қадар кўпайтиришга имкон берди, аммо ҳали хотиржам бўлишга асос йўқ. Агар ўтган йили ялпи дон ҳосили 1800 минг тоннага етган бўлса, чорвачилик учун йилига 2 миллион тоннага яқин омихта ем сарфланмоқда. Демак, дон етиштиришни кўпайтириш, суръатни жадаллаштириш лозим.

Шу муносабат билан Ўзбекистон маккажўхори дони етиштиришда ўзига мутлақо муносиб бўлмаган ўринда турганлигига эътиборни қаратмоқчи эдим. Сизнинг суғориладиган ерларингизда табиий иқлим шароити соз, маккажўхорининг юқори ҳосилли навлари ва гибридларини ўстириш имкониятларига эгасиз, кадрларингизнинг тажриба ва маҳорати дек жуда муҳим фазилатни ҳам инобатга оладиган бўлсак, маккажўхори дон ва озуқа етиштиришнинг энг муҳим манбаига айланиши мумкин ва лозим. Шу муносабат билан сизга қўшни бўлган Қирғизистон ССРнинг Ўш области кўрсаткичларини яна бир карра эслатиб ўтмоқчиман, у ерда барча майдонлардан 72,5 центнердан маккажўхори дони олинди, кўпгина бригада ва звенолар эса 100—130 центнер ва бундан ҳам кўпроқ ҳосил кўтардилар.

Республикангизда ҳам ана шу экиндан яхши ҳосил олаётган илғорлар бор. Андижон область Ленин районидаги «Социализм» колхозидаги Ҳ. Мўйдинов бошчилик қилаётган бригада 72 гектар майдондан 111 центнердан ҳосил кўтарди. «Савай» совхозидаги А. Бурхонов бригадаси 78 центнердан, Чиноз районидаги Навоий номли колхоздан У. Акромов раҳбарлигидаги бригада эса 85 центнердан ҳосил кўтарди. Аммо умуман республика бўйича маккажўхори дони ҳосили ниҳоятда камдир. 1986 йилда ҳар гектар ердан 33 центнер, 1987 йилда эса 35,5 центнер ҳосил олинди. Бу ўн биринчи беш йилликдаги ўртача кўрсаткичдан 18 центнер камдир. Бундай кўрсаткичлар — илғор технология талабларини унутиш ва бориб турган хўжасизликнинг, оқибати, хўжаликлар агросаноат органлари раҳбарлари ва мутахассислари ўз вазифаларига бефарқ қараётганликларининг натижасидир. Кадрларни ўргатиш керак. Аммо ҳокимиятни қўллаш вақти ҳам келди, барча даражаларда талабчанликни кучайтириш лозим.

Ўзбекистон ўз табиий иқлим шароитларига кўра аҳолии тобора кўп талаб қилаётган мева-сабзавот маҳсулотини етиштириш энг қулай бўлган районлардан биридир. Аммо сабзавот, ковун-тарвуз, мева ва резавор мева етиштиришни тобора кўпайтириб бораверищ учун ана шу шароитлардан ҳам, шунингдек меҳнатга лаёқатли аҳолининг кўплигидан ҳам дурустроқ фойдаланилмаяпти. Мева-сабзавот маҳсулоти етиштириш сўнгги йилларда кўпайиш у ёқда турсин, ҳатто камайиб кетди. Ўтган йили мева ва резавор мева ўн биринчи беш йилликдаги ўртача йиллик ҳажмидан 23 процент, ковун-тарвуз 17 процент кам етиштирилди. Картошка, сабзавот, ковун-тарвуз, мева ва резавор мева, узум харид қилиш планлари йил сайин бажарилмай қолмоқда.

Бу экинларнинг ҳосилдорлиги ниҳоятда паст. Ўтган йили фақат учта область — Наманган, Сурхондарё ва Фарғона областларида картошка экилган ҳар гектар ердан 100 центнердан кўпроқ ҳосил олинди, ўнта областда эса унинг ҳосилдорлиги кескин камайиб кетди. Шунинг учун ҳам бугунги пленумдаги докладда республика аҳолисини картошка билан таъминлаш хусусида катта ташвиш билан гапирилганлиги бежиз эмас. Дарҳақиқат, картошканинг ялпи ҳосили ҳам, унинг давлат хариди ҳам кўп йиллардан буён аслида бир даражада қолиб келмоқда. Ўтган йили эса ҳосил анча камайиб кетди. Сабзавотда ҳам аҳвол ана шундай: сабзавотнинг ялпи ҳосили ҳам, хариди ҳам секин ўсмоқда. Бундай бир қадар ўсишга ҳам асосан экстенсив омиллар эвазига эришилмоқда. Ўтган йили картошка етиштириладиган 1149 хўжаликдан 535 таси ҳар гектар ердан 50 центнердан камроқ ҳосил олди, сабзавот етиштираётган 1615 хўжаликдан 440 таси ҳар гектардан 50 центнердан камроқ ҳосил кўтарди. Бундан ёмонроқ ҳам кўрсаткичлар бор: Қорақалпоғистон АССРдаги 61 хўжаликдан 52 тасида ўтган йили картошка ҳосилдорлиги 30 центнердан ҳам кам бўлди. Қашқадарё ва Бухоро областларидаги совхозларнинг ярмида картошка экилган майдонларнинг маҳсулдорлиги худди шундай даражададир. Бу ишни жиддий яхшилаш лозим. Суғорма ерларни банд қилгандан кейин ҳосил олиш керак-да.

Республикада маҳаллий аҳолини таъминлаш ва умумиттифоқ фондига етказиб бериш учун эртаги сабзавот етиштириш борасидаги ишларнинг сустлигини алоҳида таъкидлаб ўтиш лозим. Кеч кузги экинлар экиш, пленкалардан фойдаланиб, маҳсулот етиштириш учун барча шароитлар мавжуд. Кези келганда шуни айтиш кераккки, шу мақсадлар учун республикага пленка ажратиш анча кўпайтирилди. Агар 1986 йилда республикага 32 миллион квадрат метр шартли пленка ажратилган бўлса, бу йилги фонд 50 миллион квадрат метрга етди.

Яна бир масала. Республикадаги кўпгина хўжаликларда сабзавот ва айниқса, полиз экинларининг ялпи ҳосилини кўпайтириш кетидан қувиб, уларни парвариш қилиш технологиясини бузмоқдалар, оширилган миқдорларда азот ўғитлари солмоқдалар, то йиғим-терим бошлангунга қадар суғормоқдалар, ҳосил тўла пишиб етилмасдан илгари уни йиғиштириб олишга киришмоқдалар. Натижада мева-сабзавот маҳсулотининг сифати анча пасаймоқда. Баъзан, ҳатто, Москвага ҳамда мамлакатнинг саноат марказларига помидорлар, ковун, мева ва резавор мева қай ҳолатда келаётганини кўриб уяласан, киши. Шу маҳсулотларнинг кўп қисми стандартга мос келмайди. Йилдаёқ нобуд бўлиб истеъмолчиларга етиб бормайди.

Жиддий танқидий гаплар айтилганига қарамай, теплицаларда сабзавот етиштиришда деярли ҳеч нарса ўзгаргани йўқ. 1985 йилда ҳар квадрат метрдан 7 килограмм, 1986 йилда 7,9, 1987 йилда 7,5 килограмм маҳсулот олинди. Бу — бизнинг илғор корхоналаримиздагига қараганда 4,5 баравар камдир. Ҳаққоний шундай бир савол туғилади: усти ёпиқ сабзавот корхоналаридан фойдаланишнинг зарур даражасига чиқиб олиш учун республика сабзавоткорларига неча йил талаб қилинаркин?

Мева ва резавор мева етиштиришга оид катта муаммоларни ҳам четлаб ўтиб бўлмайди. Шу маҳсулотнинг ўтган беш йилликка нисбатан бирмунча (12,7 процент) ўсишига янги мевазор майдонларни ишга тушириш ҳисобидан эришилди. Меваларнинг ҳосилдорлиги эса ўтган беш йиллик даражасида қолди, бунда жамоат секторидаги ҳосилдорлик жуда паст — гектар бошига атиги 47 центнер бўлди.

Аҳоли жон бошига ҳисоблаганда мева ва резавор мева етиштириш нормадаги 55 килограмм ўрнига фақат 46 килограммни ташкил этади. Республика аҳолисининг пистали меваларга бўлган эҳтиёжи шу ернинг ўзида етиштирилган маҳсулот ҳисобига 61 процент, резавор меваларга бўлган эҳтиёжи — 10, ёнғоқларга бўлган эҳтиёжи 17, субтропик меваларга бўлган эҳтиёжи — 80, цитрус меваларга бўлган эҳтиёжи — 2,5 процент қондирилмоқда.

Республикада боғдорчиликни концентрациялаш ва ихтисослаштириш борасидаги ишлар сусайтириб юборилган, боғлар тобора майдалаштириб юборилмоқда, мева ва резавор мева дов-дарахтларини зараркунандалар ҳамда касалликлардан ҳимоя қилиш суст йўлга қўйилган. Ҳимоя тадбирларининг самарасизлиги сабаблигина меваларнинг эҳтимол тутилган ҳосилидан 35—40 процентдан маҳрум бўлинаётганлиги ҳисоблаб чиқилган.

Мева-резавор мева экинлари, навларни янгилаш структурасида жиддий хатоларга йўл қўйилмоқда. 10 йил мобайнида олча, олхўри, ёнғоқларнинг бирорта ҳам нави районлаштирилмади, кўчат хўжаликлари эса районлаштирилмаган навлар ниҳолини ҳамон етиштириб турибди, бу эса боғларнинг республикада мевазор боғларни парвариш қилиш учун унча яроқли бўлмаган кўчатлар билан тўлиб-тошиб кетишига олиб боради. Афтидан, бунда хўжалик органларининг ишида ҳам, республикадаги илмий муассасаларнинг фаолиятида ҳам жиддий нуқсонлар бўлса керак. Боғдорчиликда фан-техника тараққиётини жадаллаштириш вазифаси юкланган Р. Р. Шредер номли илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси республика хўжаликларига конкрет ёрдамни кучайтириши шарт.

Биз умуман озиқ-овқат ресурсларини жадал кўпайтириш бутун муаммоси каби деҳқончилик самарадорлигини ошириш масалаларини ҳам кўриб чиқа туриб, шуни яққол тасаввур этишимиз шартки, фан-техника тараққиёти ютуқларидан, меҳнатни ташкил этиш ва рағбатлантиришнинг янги формаларидан кенг кўламда фойдаланиш асосидагина мана шу жуда катта социал-сиёсий вазифани муваффақиятли ҳал этиш мумкин. Пудрат ва ижара муносабатларининг хилма-хил шаклларини ривожлантириш, мавжуд хўжаликлар доирасида ҳам, шунингдек бошқа корхоналар ва экономика тармоқлари билан ўзаро боғланиб кооперативларнинг кенг тармоғини вужудга келтириш асосида одамларнинг ижодий ташаббусини бутун чоралар билан намоён этиш озиқ-овқат муаммосини ҳал қилишнинг энг қисқа йўли эканлиги эндиликда мутлақо равшан бўлиб қолди.

XIX партия конференциясида ҳозир мамлакатда колхоз ва совхозларнинг хўжалик юритиш янги принципларига ҳамма жойда ўтиши учун зарур шарт-шароитлар етилганлиги, бунга ҳалақит қилувчи барча корхоналар — ҳам жойлардаги, ҳам марказдаги корхоналар тугатилиши кераклиги тўғрисида мутлақо асосли ва табиий хулоса чиқарилди. Бу вазифани ҳал этишда колхоз ва совхозларнинг бевосита раҳбарлари ҳамда мутахассислари, қишлоқ коммунистлари, халқ депутатлари Советлари зиммасига алоҳида масъулият тушади. Қишлоқда иқтисодий муносабатларнинг бутун системасини тубдан қайта қуриш, ҳамма жойда хўжалик ҳисоби пудратини ўзлаштириш лозим бўлади. Унинг формалари ғоят хилма-хил — коллектив пудрат, жумладан, кичик группали, оилавий, якка пудрат бўлиши мумкин. Аммо бунда муносабатларнинг моҳияти ижара асосида қурилиши лозим.

Республика колхоз ва совхозларининг кўпгина меҳнат коллективлари янгича ишлаш афзаллигини исботламоқдалар. Мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига қараганда, пудрат бўлинмаларининг одатдаги бригадалар ва звенолар билан бир хил шароитда бўлсаларда, 20—30 процент кўп маҳсулот олмоқдалар, уларда меҳнат унумдорлиги эса 2—3 баравар юқоридир.

Бу хусусда республиканинг ғоят турли районларидан кўплаб мисоллар келтириш мумкин. Қарши районидаги 8-совхозда ўртоқ Лев Николаевич Ким бошчилик қилаётган агроучастканинг биринчи меҳнат коллективи 1300 гектар ерни пудратга олиб, тўла алмашлаб экишни жорий этган ва ҳамма экинлардан мўл ҳосил етиштирмоқда. Ўтган йили ҳар бир ишловчи ҳисобига 30 минг сўмлик маҳсулот олинди, бу эса республикадаги ўртача кўрсаткичдан қарийб 10 баравар кўпдир.

Самарқанд районидаги Энгельс номли колхоздан ўртоқ Т. Қудратов бошлиқ пудрат коллективи сабзавот ва мева етиштирмоқда. Бултур гектаридан 577 центнер, яъни хўжаликдагига ва райондагига қараганда салкам икки баравар кўп сабзавот маҳсулоти олди, унинг рентабеллиги 60 процентга етди.

Республикада пудрат, ижара муносабатларини ривожлантириш чоғида ўзига хос демографик, табиий иқлим, тупроқ хусусиятларини ҳамда бошқа хусусиятларни эътиборга олиш лозим. Республикангизда мамлакатнинг бошқа регионларидан фарқли ўлароқ қишлоқ аҳолиси сони тез ўсиб бормоқда. Кейинги 10 йил мобайнида қишлоқ аҳолиси 2,4 миллион киши ёки 28 процент кўпайди. Бунинг устига, жамоат ишлаб чиқаришида банд бўлмаган кишилар ҳам ортиб бормоқда, ўтган йили улар 1 миллион 406 минг киши, шу жумладан 800 минг нафари кўп болали аёллар эди, улар ўз уйларида яқинига муайян ишни бажаришлари мумкин бўлур эди.

Яқинда Бухоро районидаги «Маданият» колхозида бўлган вақтимда аёллар шу хўжаликдаги халқ истеъмол моллари ишлаб чиқарувчи ёрдамчи цехларда қандай тиришқоқлик билан меҳнат қилишаётганини кўрган эдим. Шундай тажриба бошқа бир қанча хўжаликларда ҳам бор, бундай тажрибани ҳар томонлама рағбатлантириш ва оммалаштириш керак.

Аммо гап ёрдамчи корхоналар тўғрисидагина эмас. Озиқ-овқат ресурсларини мумкин қадар тезроқ кўпайтириш учун ҳар бир кишига ерда ишлаш имкониятини бериш лозим. Бунда коллектив пудратнинггина эмас, шу билан бирга оилавий, якка пудратни ҳам ривожлантираётган, одамларга кичкроқ ер участкаларини ажратиб бераётган, томорқа участкаларида мева-сабзавот маҳсулотлари етиштириш тўғрисида, ўз ҳовлисида чорва молларини боқиб семиртириб бериш ҳақида улар билан шартнома тузаётган хўжаликлар ва районларнинг тажрибаси фойдали бўлади.

Наманган районидаги «Ленинград» колхозидан Саидаҳмад Раҳмонов оиласи 16,3 гектар майдондаги ғаллазорни пудратга олиб гектар бошига 62 центнердан ҳосил кўтарди.

Тошкент областидаги «Қорасув» совхозидан Шавкат Нуриддинов звеноси 26 гектар майдонда сабзавот ва картошка етиштирмоқда. Биринчи ҳосилдан 559 тонна маҳсулот топширилди, бу эса пландагидан 230 тонна ортиқдир. Ҳозир шу майдонларга кечки картошка ва сабзавот такрорий экилган бўлиб, яна худди шунча маҳсулот олиш имконини беради. Бу ўрнак олса арзийдиган намуналар эмасми, ахир!

Деҳқонларни колхоз ёки совхоз доирасида, хўжалик ҳисобидаги пудрат муносабатларига кенг кўламда жалб этиш, жамоат ишлаб чиқаришини янада мустаҳкамлаш ва ривожлантириш жараёнида қишлоқ хўжалик кооперативларининг янги турларини ҳамда оилавий меҳнат деҳқон хўжаликларини дадил ва қатъият билан ташкил эта билиш керак.

Қоида шундай бўлиши керак: агар одам коллектив, жамият билан янгича ўзаро муносабатларга бўлишга, озиқ-овқат ресурсларини тез кўпайтириш мақсадида ўзининг бутун кучи, билими ва маҳоратини сарфлашга қарор қилган бўлса, унинг ерини, бошқа ишлаб чиқариш воситаларини ижарага олишини ҳеч ким тақиқлаб қўя олмайди.

Барча поғоналардаги партия комитетлари учун, колхозлар, совхозларнинг бошланғич партия, касаба союз ва комсомол ташкилотлари учун ҳозир ижара коллективларини ташкил этишдан, бутун хўжалик фаолиятини янги иқтисодий ўзаро муносабатлар изига ўтказишдан кўра муҳимроқ вазифа йўқ. Бунинг учун ташаббускор кишиларни излаб топиш, меҳнатни ташкил этишнинг илғор формаларини ўзлаштиришда уларга ёрдам бериш, яъни кадрларни тайёрлаш, ўқитиб-ўргатиш, уларнинг ердаги чинакам соҳиблар сифатида камол топиши ҳақида ғамхўрлик қилиш керак.

Шу билан бир қаторда ижара коллективларининг хўжаликлар ва давлат билан ўзаро муносабатининг зарур иқтисодий шарт-шароитини вужудга келтириш ҳамда шу муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқий нормалар ишлаб чиқишни жадаллаштириш лозим.

Чорвачилик республика агросаноат ишлаб чиқаришидаги энг мушкул соҳалардан бири бўлиб қолмоқда. Бу ҳол аҳолининг гўшт ва сут маҳсулотлари билан таъминланиш даражаси пастлиги, шунингдек умуман бу тармоқнинг аҳволи ниҳоятда қониқарсизлиги билан ҳам, уни ривожлантиришга сарфланаётган маблағлар ва ресурслар самарасининг пастлиги билан ҳам боғлиқдир.

Докладда гўшт ва сут етиштириш, чорва маҳсулдорлигига оид кўрсаткичлар айтиб ўтилди, зотан уларни такрорлашга ҳожат йўқ. Аммо сизларнинг эътиборингизни шундай бир фактга қаратмоқчиман. Аҳоли жон бошига жами истеъмол қилинган 30 килограмм гўштнинг 20,7 килограмми ўтган йили республикангизда етиштирилди, истеъмол қилинган 187 килограмм сут ва сут маҳсулотларининг эса 132 килограммини ўзларингизнинг ресурслар ташкил этди. Агар шу миқдордан яна бошқа жойлардан келтирилган ем-хашак ҳисобига олинган маҳсулотнинг талайгина қисми чиқариб ташланса, энг қимматли озиқ-овқат маҳсулотларини етиштиришдаги манзара яна ҳам ачинарли бўлади. Шу қадар паст даражада қолиш мутлақо мумкин эмаслигини ҳар бир кишига тушунарлидир. Чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни яна ҳам жадалроқ кўпайтириш юзасидан қатъий чоралар кўриш керак. Бунинг учун кўпгина имконият ва резервлар мавжуд.

Чорвачиликда ҳам меҳнатни ташкил этишнинг пудрат формаларини, хўжалик ҳисобидаги ижара муносабатларини кенг қўлланиш зарурати етилди.

Биз республикада умуман чорва молларининг гўшт ва сут маҳсулдорлиги анча паст эканлигини қайд этиб ўтамиз. Лекин мана шу манзарада пудрат коллективларининг кўрсаткичлари айниқса яққол кўзга ташланмоқда. Масалан, Сурхондарё область Шўрчи районидаги Киров номли колхозда Тўра Жўраев бошлиқ оилавий звено беш йилдан буён ижара шароитида 90-100 бош бузоқни сўқимга боқиб, ўртача 450 килограммдан 500 килограммгача вазндаги молларни сотмоқда ва колхоз кассасига 130 минг сўмдан кўпроқ даромад келтирмоқда.

Самарқанд областидаги «Зарафшон» совхозидан Латиф Бобомуродов 10 бош қорамолни ўз ҳовлисида боқишга олиб, ҳар суткада молларнинг 1580 граммдан эт қўйишига эришди, бир килограмм эт қўйиш учун ем-хашак сарфи 8,3 озуқа бирлигини ташкил этди.

Мутахассислар ҳам пудрат коллективларига қўшила бошлаганликларини қайд этиб ўтиш қувончлидир. Жомбой районидаги «Октябрь» колхозининг зоотехниги Таҳсим Мусаев бошчилик қилаётган коллектив 350 бош сигири бўлган чорвачилик фермасини, жами эса 1120 бош қорамол ва 842 гектар озуқабоп экин майдонини 5 йил муддат билан ижарага олди. Бунда ферма ходимлари учдан бир баравар камайди, чорва маҳсулдорлиги ошди. Афсуски, бу ҳаракат ҳозирча жуда суст бормоқда.

Барча қишлоқ партия ташкилотлари ижара муносабатларига ўтишлари керак эди, аммо республикада ҳозирча бундай ҳолатлар йўқ. Шу боисдан бу ерда кўпгина меҳнат коллективлари расман пудратга ўтган деб ҳисоблансада, ҳозирча ишда тегишли самарадорликка эришилгани йўқ, колаверса, маълумотларга кўра, бригада ва фермаларнинг 90 проценти пудрат асосида ишлашга ўтган ҳисобланиб, 1907 хўжалик ичидан фақат 7 хўжалик ижарага ўтган экан, самарадорлика умид боғлаб бўлмайди, ахир. Хўжаликлар ва ташкилотларнинг кўпида пудрат бўлинмаларининг ташкил этиш ҳам юзаки ўтди, меҳнатни ташкил этиш ва рағбатлантиришнинг эскириб қолган, умрини яшаб бўлган, меҳнатнинг пировард натижаларини, маҳсулот сифатини эътиборга олмайдиган формаларига ҳамон кўз тикилмоқда. Биз ижара пудрати — озиқ-овқат муаммосини ҳал этишнинг энг қисқа йўли, деб эълон қилдик, бинобарин қишлоқда янги иқтисодий ўзаро муносабатларнинг мана шу илғор негизини ўзлаштириш қишлоқ партия ташкилотлари, халқ депутатлари Советлари, колхоз ва совхозлардаги барча жамоат ташкилотлари ишининг энг асосий вазифаси бўлиб қолиши керак.

Республикада чорвачиликни юксалтириш масалалари, дангал айтамизки, партия, совет ва хўжалик органларининг бу соҳага янада доимий диққат-эътибор беришларини талаб этади.

Биринчидан, ғоят шошилинч тартибда кадрларнинг мана шу тармоқни ривожлантиришга муносабатини ўзгартириш зарур. Ҳозир барча даражаларда фақат пахта талаб қилинган ва ҳар қандай рағбатлантириш ҳар пахта учун берилган. Фақат бир хил экин экиш кайфияти вақти ўтди. Экономикани комплекс ривожлантиришни таъминлаш, одамларнинг ўсиб бораётган эҳтиёжларини ҳисобга олиш керак.

Биз республика яқин йиллар ичида ўз аҳолисини гўшт ва сут маҳсулотлари билан тўла ҳажмда таъминлай олмаслигини назарда тутяпмиз. Шу муносабат билан истиқболда ҳам ана шу маҳсулотлар иттифоқ марказлаштирилган фондлардан олиб келишни давом эттириш кўзда тутилади. Бундай олиб келинадиган маҳсулот ҳажми белгиланган. Шунга қарамай, умуман республикада ҳар бир областда ўз чорвачилик маҳсулотларини етиштириш ҳисобига аҳолини шундай маҳсулотлар билан таъминлашни яхшилаш имконияти мавжуд. Ахир, сизлар етиштираётган ҳамма нарса маҳаллий аҳолини таъминлашга сарфланади. Афтидан, ҳар бир раҳбарнинг ўзи ишлаши керак. Партия комитетлари ҳам давлатдан кенг йиловлар, барча социал-маданий-маиший шароити бўлган уй-жой массивлари олган, аммо кўп йиллар давомида ҳатто ўз фарзандлари учун зарур миқдорда сут тайёрлашни йўлга қўйиш учун фурсат тополмаётган хўжалик раҳбарларингизга нисбатан қатъий талаблар қўйишлари лозим.

Йирик совхоз ёки колхозда (бундай хўжаликлар республикада анчагина) 100—150 бош сигир боқилиб, совхозларнинг ишчилари, колхозчилар ўз хонадонида мол боқишига ёрдам берилмаётган, бунинг учун бузоқлар, зарур миқдорда ем-хашак ажратилмаётган ва шу сингари ишлар амалга оширилмаётган экан, ишни қандай юритиш мумкин.

«Главсредазирсовхозстрой» системаси хўжаликларида (бундай хўжаликлар сони 90 тага яқин) юз гектар қишлоқ хўжалик майдонига атиги 3,5 бош сигир тўғри келади, 62 центнер сут ва 8,5 центнер гўшт етиштирилмоқда. Бу республикадаги ўртача кўрсаткичлардан 9,4 баравар камдир.

Республика Давлат статистика комитетининг маълумотларига кўра, 169 та хўжаликда қорамол боқилмайди, 286 та колхоз ва совхозда сигир йўқ.

Чорвачилик маҳсулоти етиштиришда аҳолининг шахсий хўжаликлари ғоят салмоқли роль ўйнайди. Шахсий хўжаликлар гўштнинг 50 процентини, сутнинг 64 процентини ва тухумнинг 33 процентини етказиб бермоқдалар. Аммо бу борада ҳали резервлар бор. Қишлоқдаги хўжаликларнинг қарийб 40 процентида сигир боқилмайди, хонадонларнинг ярмида қўй, бешдан бир қисмида ҳеч қандай чорва боқилмайди.

Республиканинг кўпгина колхоз ва совхозларида чорвачилик экстенсив асосда олиб борилмоқда. Ўтган йили ҳар бир сигирдан соғиб олинган ўртача сут миқдори атиги 2316 килограммни ташкил этди. Хўжаликнинг 30 процентидан кўпроғида сигирлардан 2000 килограммдан кам сут, шу жумладан 40 процент колхоз ва совхозда 1650 килограммдан кам сут соғиб олинмоқда. Афтидан, ҳар бир сигирдан соғиб олинадиган сутни камида 3 минг килограммга етказиш вазифасини ўртага қўйиш пайти келди.

Қорамолларни сўқимга боқиш қониқарли йўлга қўйилган эмас. Гўштга топшириладиган молларнинг кўп қисми яхши семиртирилмай гўштга топширилмоқда. Ўтган йили ички хўжалик эҳтиёжлари учун сўйилган 131 минг бош қорамолнинг ўртача вазни 193 килограммни ва 510 минг йўлбош ўртача вазни 31 килограммни ташкил этди. Фақат шу туфайли 10 минглаб тонна гўшт маҳсулоти кам етказиб берилди.

Подалар туёғини кўпайтиришни яхшилашга етарли эътибор берилмаяпти. Сигирларнинг 20 процентдан кўпроғи қисир қолмоқда. Хўжаликларнинг 15 проценти эса ҳар 100 сигирдан 60 тадан камроқ бузоқ олмоқда. Подалар туёғини кўпайтиришнинг аҳволи тармоқнинг маҳсулдорлиги билан бевосита боғлиқдир.

Кейинги йилларда республикада қўйчиликни ривожлантириш суръатлари секинлашди. Йил бошида мавжуд ҳар бир қўй ҳисобига атиги 4—6 килограмм қўй гўшти етиштирилмоқда, жун қирқиб олиш ўртача 1,5 килограммни ташкил этмоқда. Қўйчилик хўжаликларининг 70 процентида кўпроғи зарар кўриб ишламоқда. Унча қимматли бўлмаган ва нуқсонли қоракўл тери етиштириш кескин кўпайди. Асосан иккинчи сортли ва паст сифатли мўйна етказиб берилмоқда.

Пленумдаги докладда республика чорвачилигида ихтисослаштириш тугалланганлиги айтилди. Бунда, афтидан, орзу қилинган марра ҳақиқат қилиб кўрсатилмоқда. Ихтисослаштирилган корхоналар (паррандачилик фабрикаларидан ташқари) ҳозирча чорвачилик маҳсулотининг учдан бир ҳиссасидан камроғини етказиб бермоқда. Айни вақтда ана шу корхоналарнинг қувватлари ҳали тўла ўзлаштирилган эмас. Сут ва мол гўшти етиштириш бўйича лойиҳадаги қувватларнинг атиги 61 проценти, чўчқа гўшти етиштириш бўйича 88 проценти таъминланди. Ҳар бир оператор кўпи билан 15 та сигирни парвариш қилмоқда. Бу мамлакат барча фермаларидаги ўртача даражадан камдир.

(Давоми 3-бетда).

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг XI пленуми

АГРОСАНОАТ КОМПЛЕКСИ: ИҚТИСОДИЙ МУНОСАБАТЛАРНИНГ ЯНГИ ИЗИГА

(Давоми. Боши 1- ва 2-бетларда).

Меҳнат, озуқа сарфи ва маҳсулот бирлигининг таннархи чорвачиликка эътибор берилмаётганлигидан, мазкур тармоқдаги хўжасизликдан далолат беради. Республика хўжаликлари ўтган йили сигирлардан бир центнер сут соғиб олиш ва уларни семиртириш учун мамлакат хўжаликларидаги ўртача даражага нисбатан 1,5 баравар кўп меҳнат ва ем-хашак сарфлади. Ўн биринчи беш йиллик давомида бир центнер сутнинг таннархи ўтган беш йилликдагига нисбатан колхозларда 16 процент ва совхозларда 20 процент кўпайди.

Моллар орасида тарқалган турли касалликлар ва аввало бруцеллёз, сил касалликлари каби ғоят хатарли касалликлар чорвачиликка катта зарар етказмоқда. Бундай касалликларга қарши кураш кўнгилдагидек олиб борилмаяпти. Жойларда ана шундай касалликлар пайдо бўлганлигини яширишга уринилаётган ҳоллар тез-тез учраб турибди. Бу эса қорамоллар орасида бундай касалликлар тез ва назорат қилиб бўлмайдиган даражада тарқалиб кетишига олиб келади. Чунончи шу йилнинг 7 ойи давомида бруцеллёз ва сил касалликлари пайдо бўлган 177 та пункт аниқланди. Улардан атиги 36 та хўжаликда молларни соғломлаштиришга эришилди.

Андижон, Жиззах, Қашқадарё, Хоразм областларидаги иш практикаси хўжаликларни соғломлаштириш имкониятларидан ёмон фойдаланилаётганлигини кўрсатиб турибди. Ана шу областларда йил бошида атиги 1—2 тадан шундай пункт бор эди, бироқ шунча вақт ўтган бўлишига қарамай, касалликларни тугатиш юзасидан зарур чора-тадбирлар кўрилмади. Умуман чорвачиликда ветеринария-санитария ҳолати масалалари янада доимий диққат-эътиборни талаб қилади.

Ем-хашак базасининг мустаҳкам эмаслиги чорвачиликни интенсив ривожлантиришга тўсқинлик қилаётган асосий омиллардан биридир. Ем-хашак тайёрлашнинг аҳволини таҳлил этганда колхозлар, совхозлар ва агросаноат органларининг кўпгина раҳбарлари бу ишга қанчалик хўжасизларча, ташаббуссизлик билан муносабатда бўлаётганликларидан ҳайратга тушасан киши. Жойларда тўпланган ғоят бой амалий тажрибадан фойдаланилмаяпти. Масалан, Андижон областининг Балиқчи районини олиб кўрайлик: районда ҳозир ҳар гектар майдондан ўрта ҳисобда 210 центнердан ошириб беда ўриб олинмоқда, умуман областда эса атиги 115 центнер беда ўриб олинмоқда. Бухоро областининг Вобкент районида беда ҳосилдорлиги гектарига 160 центнерга етмоқда, шу районнинг Калинин номли колхозида Т. Собиров бошлиқ бригада гектар бошига 250 центнер беда ўриб олмоқда, умуман Бухоро областида эса атиги 104 центнер беда олинмоқда.

Наманган районидаги Ленин номли колхоздан Бекмирзаев бригадасида гектаридан 280 центнер беда пичани тайёрлашга эришдилар, областда эса бундан 2,5 баравар кам ҳосил олинмоқда. Мана, кўриниб турибдики, республиканинг кўпгина совхоз ва колхозлари катта-катта суғориладиган ерлар фондига, озуқа экинларидан икки ва ҳатто уч марта ҳосил олиш имкониятига эга бўла туриб, ўз чорвачилигини ҳатто 70—80 процент ем-хашак билан таъминлашнинг ҳам уддасидан чиқмаяптилар. Айни вақтда аҳвол йил сайин ҳатто ёмонлашмоқда. Ўзингиз бир мулоҳаза қилиб кўринг: ўн биринчи беш йилликда ҳар бош қорамолга ўрта ҳисобда 28 центнер озуқа бирлиги тўғри келган бўлса, ўтган йили бу миқдор эса атиги 25 центнерни ташкил этди.

Озуқабоп экинлар учун ажратилган майдонлардан чигит экиш учун фойдаланишдек яроқсиз практика давом этмоқда. Ўтган йилнинг ўзидагина 42 минг гектардан кўпроқ майдонга беда экилмай қолди. Хўжаликларнинг ўзлари тузган озуқа экинлари экиш плани бу йил ҳам бажарилмади. Бу айниқса Қорақалпоғистон АССР, Тошкент, Қашқадарё, Бухоро ва бошқа бир қанча областларга тааллуқлидир. Айни вақтда мана шу барча областлар чигит экиш планини ошириб бажардилар. Бундай ишларни давлат интизомини ва ҳатто партиявий интизомни бузишдан бошқа нарса эмас, деб баҳолаш керак. Бунга йўл қўяётган раҳбарларга, партия комитетларига нисбатан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ғоят қатъий талаблар қўйиши керак.

Пахтакор хўжаликларда озуқа экинлари учун қўшимча майдонларни қидириб топиш осон эмаслиги равшан. Энг аввало ем-хашак майдонларидан интенсив фойдаланишни таъминлаш керак. Оддий ҳисоб-китоблар шуни кўрсатиб турибдики, беда пичани йиғиштириб олиш гектар бошига 200 центнерга етказиладиган бўлса, қўшимча равишда 1550 минг тонна озуқа бирлигига эга бўлиш мумкин. Бу эса сут етиштиришни 1 миллион тонна кўпайтириш имконини берган бўлур эди.

Биз беда ҳосилдорлигининг пастлиги тўғрисида гапирдик. Афсуски, бошқа бир қанча озуқа экинларининг ҳам ҳосилдорлиги пасайиб кетмоқда. Ўтган йили ҳар гектар майдондан 200 центнердан маккажўхори кўкати олинди. Ваҳолонки, ўн биринчи беш йилликда йилига ўрта ҳисобда 250 центнердан кўк масса йиғиштириб олинган эди. Умуман пичанзор ва яйловларнинг ҳосилдорлиги шу давр ичида 44 центнердан 40 центнер озуқа бирлигига камайди.

Табиий озуқа майдонларидан тартибсиз фойдаланилиши натижасида улар зарур самара бермаяпти. Ҳолбуки, республикада бундай майдонлар 21 миллион гектарни ташкил этади. Ана шундай ем-хашак майдонларининг ҳосилдорлиги атиги 2,5—3 центнер озуқа бирлигини ташкил этмоқда. Ваҳолонки озроқ меҳнат сарфлаганда ҳам уларнинг ҳосилдорлигини икки-икки ярим баравар ва ҳатто ундан кўпроқ ҳам ошириш мумкин бўлади. Республикада пичанзорлар ва яйловларни яхшилаш билан деярли ҳеч ким шуғулланмаяпти. Ҳамма вақт ана шу майдонларнинг атиги 1 процентини тартибга солишга вақт топишди. Ўтган беш йилликда пичанзор ва яйловларни тубдан яхшилаш плани 50 процент, 1986 йилда 18 процент, 1987 йилда 3 процент бажарилди.

Ем-хашак тайёрлаш ва уни сақлаш даврида технологиянинг жиддий бузилишига йўл қўйилмоқда, бу эса ем-хашакнинг тўйимлилигига анча путур етказмоқда. Мутахассисларнинг ҳисоблаб чиқишларича, республикада ем-хашак сифатини пасайтириш ҳисобига кўрилаётган зарар 800 минг тонна озуқа бирлигидан ошмоқда. Бу эса қарийб 100 минг тонна гўшт ёки ярим миллион тонна сут етказиб берилмаганлиги билан баробардир. Айни вақтда ишдаги бир нуқсон бошқасига олиб келади. Хашак ва ширали озуқа етарли эмаслиги ҳамда уларнинг сифати пастлиги туфайли ҳар бир маҳсулот бирлигига нисбатан уларнинг ортиқча сарфланишига йўл қўйилмоқда, концентрат сарфи кескин кўпаймоқда. Республикада дон ғоят кам етиштирилаётганлиги сабабли ҳар йили давлат ресурсларидан концентрат озуқа ажратиш кўпаймоқда.

Ем-хашак сақлаш базасини вужудга келтиришга оид ишлар суст олиб борилмоқда. Ҳар йили қабул қилинаётган озуқа омборлари қуриш планлари етарли эмас. Гарчи бу борадаги планлар асосан бажарилаётган бўлсада, ишларнинг аҳволи ўнгланмаяпти. Силос ва сенаж бостириладиган озуқа омборлари 75 процент, пичан омборлари 25 процент, илдиз мевалар сақланадиган озуқа омборлари 10 процент таъминланмоқда. Шу йилнинг биринчи ярмида республика хўжаликларида пичан ва озуқабоп илдиз мевалар сақланадиган биронта ҳам омбор қурилмади. Ўртоқлар, ем-хашак тайёрлашдаги ишни қандай ўнглаш мумкин, деган қонуний савол туғилади.

Паррандачилик тўғрисида бироз гапирмоқчиман. Республикада мазкур тармоқни саноат негизига ўтказиш юзасидан анчагина ишлар қилинди. 60 тага яқин ихтисослаштирилган корхона қурилди. Шу корхоналар йилига 1 миллиард 300 миллион донадан кўп тухум, 65 минг тонна бройлер гўшти етказиб бермоқда. Бу борада ҳам қувватларни ўзлаштириш муаммоси бор. Тухум етиштириш билан шуғулланувчи паррандачиликда қувватлар 73 процент, парранда гўшти етиштиришда эса 50 проценттан камроқ ўзлаштирилди. Натижада республика шу беш йиллик икки ярим йилининг ўзидагина қарийб 100 минг тонна бройлер гўшти ололмади.

Паррандачилик фабрикаларининг маҳсулдорлиги ошмаяпти: республика паррандачилик саноати хўжаликларида ҳар бир товуқдан олинаётган тухум йилига зўрға 200 тага етмоқда, бройлерларнинг бир кунлик семириши атиги 14 граммни ташкил этмоқда. Бу мамлакатдаги бутун паррандачилик саноати системасидагига нисбатан 41 дона кам тухум етиштирилаётганини ва бройлерлар 7,5 грамм кам семиртирилаётганини билдиради. Республикада паррандачилик маҳсулоти етиштиришга бошқа регионлардагига қараганда кўпроқ озуқа ва меҳнат сарфланмоқда. Буларнинг ҳаммаси корхоналарнинг молиявий-хўжалик фаолияти паст даражада эканлигини кўрсатади.

Республикада паррандачилик маҳсулотлари билан фирма усулида савдо қилишни ривожлантиришга қаратилган тўғри йўл олиб борилмоқда. 20 га яқин ихтисослаштирилган магазин ишлаб турибди, янги-янги савдо корхоналари очилмоқда. Ана шундай магазинлар барча катта шаҳарларда ва ишчилар посёлкаларида бўлиши учун бу ишни ривожлантириш керак. Савдода паррандачилик маҳсулотлари турини кўпайтириш тўғрисида ҳам ғамхўрлик қилиш зарур. Бу борада халқ сизларни қўллаб-қувватлайди.

Озиқ-овқат соҳасидаги ишлар тўғрисида гапириб, саноатнинг озиқ-овқат тармоқларини ривожлантириш масалаларини четлаб ўтиб бўлмайди. Сизларга маълумки, партия Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советида агросаноат комплексининг ана шу тармоқларини ривожлантириш юзасидан катта программа белгиланган. 1988—1995 йилларда бу соҳага капитал маблағ ажратиш 1,5 баравар, озиқ-овқат ҳамда гўшт ва сут саноатига 1,7 баравар кўпайтирилган. Вазифа шу таҳлитда қўйилмоқдаки, маҳсулотнинг барча турларини етиштириш учун имконият бўлган ҳар бир республикада, ўлка ва областда ўз ресурслари ҳисобига аҳолининг эҳтиёжлари тўла-тўкис таъминлансин.

Бу борада Ўзбекистонга нисбатан ҳозирча жиддий даъволаримиз бор. Республикада жуда катта хом ашё ресурслари, ишчи кучи жиҳатидан чексиз имкониятлар бўлишига қарамай, турли-туман озиқ-овқат маҳсулотларининг хилини кўпайтириш ва умумий миқдорини анча оширишда муҳим силжишга эришилмади. Айни вақтда шу жойнинг ўзида етиштириш мумкин бўлган кўпгина маҳсулотларни истеъмол қилиш даражаси мамлакатнинг бошқа регионларига нисбатан ҳамон ғоят паст ва анчагина орқада қолмоқда. Жумладан, ўтган йили кондитер маҳсулотлари истеъмоли СССРда аҳоли жон бошига 16,5 килограмм бўлгани ҳолда бу ерда атиги 12,1 килограммни ташкил этди. Алкоголсиз ичимликлар эса СССРда аҳоли жон бошига 18,6 литрни ташкил этса, республикада 8,5 литр истеъмол қилинди. Қиём-мармелад маҳсулотлар эҳтиёжга нисбатан беш баравар кам ишлаб чиқарилмоқда, майонез эса йилига ҳар бир киши ҳисобига атиги 60 граммдан ишлаб чиқарилмоқда. Беш йиллик давомида кондитер маҳсулотлар ишлаб чиқариш 3,3 процент кўпайди, беш йиллик топшириққа нисбатан эса 8,9 минг тонна (9 процент) кам етказиб берилди.

Республикага бошқа регионлардан 50 минг тонна ёки истеъмол ҳажмининг қарийб 30 проценти миқдорида кондитерлик маҳсулотлари ташиб келтирилмоқда. Бу йил бошқа регионлардан салкам 18 минг тонна карамел, 21 минг тонна бошқа конфетлар, 6 минг тонна ирис, 2 минг тоннадан ортиқ холва келтириш мўлжалланади. Ўзбекистондагига, Шарқдагига қараганда қаерда яхшироқ холва тайёрлай олишарди? Яна қаердан келади, денг — Украина, Белоруссия, Грузия, Озарбайжондан олиб келинади!

Минерал сув Шимолий Кавказ ва Закавказьедан келтирилмоқда. Шу йилнинг ўзидагина 7 миллион шишадан ортиқ минерал сув етказиб берилади. Айни вақтда республикада минерал сув ишлаб чиқарадиган корхоналар қувватининг атиги 60 проценти, алкоголсиз ичимликлар корхоналари қувватининг 80 проценти, пиво ишлаб чиқарадиган корхоналар қувватининг 62 процентидан фойдаланилмоқда. Яна шуни қўшимча қилиш керакки, республикада бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари тайёрлаш бўйича ҳам мавжуд қувватлардан фойдаланиш коэффициенти пасайиб кетмоқда. Ўтган йилнинг ўзидагина ўсимлик мойи ишлаб чиқариш бўйича қувватлардан фойдаланиш коэффициенти 83,4 процентдан 80,6 процентга, кондитерлик маҳсулотлари бўйича 89,2 процентдан 82,6 процентга тушиб кетди. Шу сабабли аҳолига йилига 15 минг тонна кондитерлик маҳсулоти, 130 миллион шиша минерал сув, кўпгина бошқа маҳсулот кам етказиб берилди.

Яна бир гап: республика қурувчилари озиқ-овқат комплекси олдида ғоят қарздор бўлиб қолмоқдалар. Ўзбекистон Давлат агросаноат комитетининг озиқ-овқат саноати қурилишларида йил сайин катта миқдордаги маблағ ўзлаштирилмай қолмоқда. Кейинги икки йил ичида капитал маблағлар ўзлаштириш планга нисбатан атиги 69 процентни ташкил этди. 21 миллион сўм ўзлаштирилмади. Шу йилнинг биринчи ярмида йиллик план 33 процент бажарилди.

Республикада гўштни, ёғи олинмаган сутни қайта ишлайдиган қувватларни, холодильникларни ишга тушириш плани бажарилмади.

Қайта ишловчи тармоқ жуда орқада қолаётганига қарамай, бундай қувватларни ишга тушириш одатда беш йилликнинг сўнгги йилларига планлаштирилмоқда. Масалан, ўсимлик ёғи ишлаб чиқариш юзасидан беш йиллик планни бажариш учун қолган икки йил ичида қувватларнинг 70 процентдан кўпроғини, холодильникларнинг 52 процентини ишга тушириш зарур. Кўпгина корхоналарни қуриш ва реконструкциялаш барбод бўлмоқда. Беш йиллик планда кўзда тутилган Тошкент ёғ-мой комбинатининг реконструкцияси шу вақтгача бошланганий йўқ, бунинг оқибатида йилига 32 минг тонна миқдорда маргарин ишлаб чиқарувчи қувватларни ишга тушириш хавф остида қолмоқда.

Гўшт—сут комплекси тармоқларида ҳам вазият бундан яхши эмас. Ўтган икки йил ичида чорва моллар ва сут харид қилишнинг ўсиши 22 процент, гўшт тармоғи корхоналарининг гўшт ишлаб чиқариши эса атиги 12 процент, колбаса маҳсулотлари ишлаб чиқариш 6 процент кўпайди. Ёғи олинмаган сут маҳсулотлари ишлаб чиқариш 11 процент ошди. Пишлоқ ишлаб чиқариш олдинги даражада қолди. Гўшт комбинатларида қайта ишланадиган хом ашёнинг ҳар бир тоннасидан маҳсулот чиқиши амалда кўпаймаяпти, сутни қайта ишлаш чоғида эса бу кўрсаткич тахминан 3 процент камайиб кетишига йўл қўйилган.

Республика агросаноат комплекси тармоқларида узоққа чўзилган қурилишлар кўпайиб кетди. Чунончи, Бухоро областида 54 мингта чўчқага мўлжалланган Когон чўчқачилик комплекси қурилиши 1975 йилдан буён давом этмоқда. Қорақалпоғистон АССРдаги Беруний паррандачилик фабрикаси ҳамда Бухоро областидаги Ғиждувон паррандачилик фабрикаси етти йилдан буён қурилмоқда. Бу фабрикалар ҳар бирининг қуввати 3 миллионта гўштбоп парранда боқишга мўлжалланган.

Икки йил ичида социал соҳадаги объектлар қурилишида жиддий колоқликка йўл қўйилди. Республикада уй-жой ва мактабгача тарбия болалар муассасалари, поликлиникалар қуриш плани бажарилмади. Айниқса якка тартибда ва кооператив уй-жой қурилиши жуда ёмон бормоқда, уй-жойларнинг умумий ҳажмида уларнинг улуши 60 процентдан кўпроқни ташкил қилади.

Мамлакатнинг бошқа регионларида бўлгани каби республикангизда агросаноат ишлаб чиқариши самарадорлигини ошириш уни илмий жиҳатдан таъминлашни такомиллаштириш билан бевосита боғлиқ. Ишимизнинг мана шу ғоят муҳим соҳасида ҳозирча катта камчиликлар ва нуқсонлар бор. Расмий жиҳатдан қараганда, ҳаммаси тўғридек кўринади. КПСС Марказий Комитети ва ҳукуматнинг қарорига мувофиқ, республика бошқарув органларининг ҳужжатлари чиқарилган, сўнгра Давлат агросаноат комитети буйруқ чиқарган. Аммо, биринчидан, бу ишлар жуда секин бажарилмоқда. Маълумки, КПСС Марказий Комитетининг қарори 1987 йил 9 июлда қабул қилинган эди. Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ўз ҳужжатини 26 октябрда эълон қилди, республика Давлат агросаноат комитети эса шу қарор юзасидан буйруқни 1988 йил 12 апрелдагина чиқарди. Аслини олганда, илмий жиҳатдан таъминлашни ташкил этиш иши бир йилдан кўпроқ вақтдан буён ҳали бошланганий йўқ.

Областларда ва районларда янгидан тасдиқланган илмий-ишлаб чиқариш бирлашмалари бош марказларининг ҳамда ташкил этилаётган илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаларининг фаолияти ҳозирча сезилмаяпти, ана шу марказларнинг ўзи ҳам ҳозирча ўз ишларини кўрсатишга шошилмаяпти, улар ҳозир ўз кенгашлари иш планини тузиш, илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишларини мувофиқлаштириш билан овора бўлмоқдалар, конкрет иш эса ҳамон кўринмаяпти. Илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаларининг «Союзхлопок», «Дон», «Шоли», «Механизация» ва бошқа баландпарвоз номлари тезроқ реал кучга эга бўлиши ва илмий ишланмаларни йўлга қўйишга, хўжаликларнинг амалий ишига таъсир ўтказиши лозим.

Илмий-ишлаб чиқариш ва ишлаб чиқариш системаларини ташкил этиш жараёни кечикканлиги тўғрисида яна бир бор гапириб ўтиш керак. Ҳозир мамлакатда ҳамманинг тан олишича, бу системаларнинг тузилиши ишлаб чиқаришда фан-техника тараққиёти ютуқларини жорий этишга тағин ҳам реалроқ таъсир кўрсатади. Республикада маккажўхори юзасидан эндигина «Гибрид» илмий-ишлаб чиқариш системаси тузилди ва у ҳозирча республика чорвачилик илмий тадқиқот институти базасида жойлашган. Мана шу илмий муассасада «Паррандачи», «Қўй ва эчки», «Мол гўшти», «Ем-хашак», «Сут» илмий-ишлаб чиқариш системалари тузилмоқда. Улар амалий иш бошлайдиган вақт аллақачон келган.

Пиллачилик, сабзавотчилик, ўсимликларни ҳимоя қилиш, ғўза селекцияси ва уруғчилиги, бошқа институтлар базасида илмий-ишлаб чиқариш системаларини тузиш ундан ҳам орқада қолмоқда. Бу муҳим ишда биз агросаноат ва ВАСХНИЛ айрим ходимларининг имиллашига қараб ўтира олмаймиз. Илмий жиҳатдан таъминлаш ва у билан боғлиқ бўлган интенсивлаш, технологияларни модернизациялаш, фан ва илғор амалиёт келтириб чиқарган барча янгиликларни, илғор нарсаларни ишлаб чиқаришда қўллаш — давлат иши, партия иши бўлиб, Компартия Марказий Комитети билан Министрлар Совети, агросаноат комитетлари ва бирлашмалари, барча кадрларимиз бу ишни ўз қўлларига олишлари керак.

Шу муносабат билан айтиш мумкинки, илмий ечимлар билан янгиликларни амалда ўзлаштириш бир-бирига боғланадиган жойда турган ғоят муҳим муаммога тўхталмай бўлмайди. Республикада ихтисослаштириш ҳисобга олиниб, ғўзага кўп миқдорда пестицид сепилмоқда. Бу эса экология вазиятини қийинлаштирмоқда. Шу боисдан химиявий моддаларни қўлланишни камайтиришга, уларни биологик усуллар билан алмаштиришга имкон берадиган илмий ишланмаларни ҳар томонлама қўллаб-қувватласа ва оммалаштирса арзийди. Ғўза зараркунандаларига қарши курашда биологик усулларни қўлланиш туфайли Наманган, Фарғона, Сирдарё областларида пестицидлар деярли ишлатилмайдиган бўлиб қолди, умуман республикада пестицидлардан фойдаланиш камайди, бироқ бу муаммо илмий муассасалар, агросаноат органлари бундан кейин ҳам куч-ғайрат сарфлашини талаб қилади.

Барча даражадаги кадрларимизни ўқитиш, малакасини ошириш, уларга хўжаликни интенсив, юксак самарали юритиш кўникмаларини сингдириш юзасидан ғоят муҳим вазифа турибди. Илмий муассасалар, бирлашмалар ва илмий-ишлаб чиқариш системаларини, уларнинг база хўжаликларини хўжалик юритишнинг илғор усуллари ва методларининг чинакам мактабига айлантириш керак. Бунинг учун республикада, ҳар бир областда кадрларни ўқитиш ва қайта тайёрлашнинг конкрет планига эга бўлиш, ўқитувчилар составини пухта танлаш, бу ишни партиявий йўл билан мунтазам контрол қилиб бориш керак. Умуман, қишлоқда янги иқтисодий муносабатларга мумкин қадар тезроқ ўтишни реал изга солиб юбориш, мамлакатимизда озиқ-овқат етиштириш ишини ривожлантириш юзасидан биз ҳозир ва яқин келажакда ҳал қилишимиз лозим бўлган жуда катта вазифаларнинг бажарилишини таъминлаш учун раҳбарларимиз ва мутахассисларимиз, оммавий касбдаги кадрларимиз фаолиятини кучайтиришнинг бутун системасини ишга солишимиз зарур.

СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИДА

СССР Министрлар Совети «Оила типидаги болалар уйларини ташкил қилиш тўғрисида» қарор қабул қилди.

Қарорда етим болалар ва ота-оналарининг қаровисиз қолган болаларни тарбиялаш ҳамда социал жиҳатдан ҳимоя қилишнинг мамлакатдаги мавжуд системаси ижтимоий муносабатларни ривожлантиришнинг янги шароитида янада такомиллаштиришни талаб қилаётганлиги таъкидланади.

Гўдаклар уйларида, болалар уйларида ва мактаб-интернатларда етим болаларга таълим ва тарбия бериш ва уларни моддий жиҳатдан таъминлашни яхшилаш чора-тадбирларини амалга ошириш билан бир қаторда ана шу болаларни тарбиялашнинг бошқа инсонпарвар шаклларидан ҳам фойдаланиш зарур.

СССР Министрлар Совети партия XXVII съезди ва КПСС Марказий Комитетининг 1988 йил февраль Пленуми қарорларига амал қилиб, етим болалар ҳамда ота-оналарининг қаровисиз қолган болалар тўғрисида давлат ва жамоат ғамхўрлигини янада кучайтиришга, шунингдек ёш авлоднинг ана шу группасини тарбиялашнинг ижтимоий, коллектив ва оилавий формаларини тағин ҳам тўлароқ қўшиб олиб боришни таъминлашга қаратилган чора-тадбирлар комплексини белгилади. В. И. Ленин номли Совет болалар фондининг етим болаларни тарбиялашнинг принципиал янги формаси — оила типидаги болалар уйлари ташкил этиш тўғрисидаги таклифи маъқулланди.

Оила типидаги болалар уйлари составига:

Камида ўнта етим болани, ота-онасининг қаровисиз қолган болаларни тарбиялайдиган оилаларнинг яшаши учун кўп хонали бир квартирали уйлардан иборат болалар шаҳарчаларини;

Оддий уйлардаги кўп хонали айрим квартираларда, ихтисослаштирилган уйларда ёки ана шундай уйлар группасида яшайдиган, камида бешта етим бола ва ота-онасининг қаровисиз қолган болаларни тарбиялаётган айрим оилаларни киритиш зарур, деб топилди.

Оила типидаги болалар уйларининг барпо этилиши ва улар фаолиятининг ташкил этилиши болаларнинг турмуши, уларни тарбиялаш ҳамда ҳар томонлама камол топтириш, болаларда ўқишга ва меҳнатга ҳалол муносабатни, юксак ахлоқий фазилатларни тарбиялаш учун қулай шароитни таъминлаши лозим. Оила типидаги болалар уйлари ишида демократик асослардан ҳар томонлама фойдаланиш, меҳнат коллективлари ва жамоат ташкилотларининг доимий ғамхўрлигида болаларнинг мустақиллиги ва ўзини ўзи бошқаришини ривожлантириш зарур.

Оила типидаги болалар уйлари халқ депутатлари маҳаллий Советларининг қарамоғида бўлади. Ана шу болалар уйларини ташкил этиш ва уларнинг фаолияти билан боғлиқ бўлган барча масалаларни ҳал этишда В. И. Ленин номли Совет болалар фонди иштирок этиши керак. Болалар фонди ҳамда халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроия комитетлари етим қолган болаларни тарбиялашда гражданларнинг фаол иштирок этишига кўмаклашишлари, оила типидаги болалар уйлари учун тарбиячи ота-оналарни танлаш, меҳнат коллективларида ёки истиқомат жойида бу номзодларнинг ишчанлик, ахлоқий ва маънавий фазилатларини, болалар билан ишлаш қобилиятлари ва тажрибасини ҳисобга олиб, уларни муҳокама қилиш чоғида ошкораликни таъминлашлари керак.

Болалар шаҳарчалари составига уй-жойлар, клуб комплекси билан биргаликда ўрта мактаб, сузиш бассейни билан биргаликда спорт-соғломлаштириш маркази, бир пайтнинг ўзида атрофдаги уй-жой районлари болаларига ҳам хизмат қиладиган мактабгача тарбия болалар муассасалари, хўжалик ва даволаш-профилактика блоклари, болалар ва катталарнинг биргаликдаги унумли меҳнатлари учун томорқа ёки бошқа ер участкалари киритилиши белгилаб қўйилди. Битта болалар шаҳарчасидаги болаларнинг умумий сони одатда 150—200 кишини ташкил этиши лозим. 1988—1991 йилларда 14 та иттифоқдош республикада 30 та болалар шаҳарчалари қуриб, уларни мебель ва ускуналар билан тўла таъминлаб, фойдаланишга топшириш белгилаб қўйилди.

СССР Министрлар Совети СССР Госстройига СССР Халқ таълими давлат комитети, СССР Соғлиқни сақлаш министрлиги, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари ва В. И. Ленин номли Совет болалар фонди билан келишган ҳолда етим болаларни тарбиялаётган оилалар учун квартиралар билан болалар шаҳарчалари ва ихтисослаштирилган уй-жойлар эталон лойиҳа ечимларини, маҳаллий табиат-иқлим шароитларини, социал-демография шароитларини ҳамда чет мамлакатлар тажрибасини ҳисобга олиб, оила типидаги болалар уйлари зонал лойиҳаларини конкурс асосида ишлаб чиқишни ташкил этишни топширди.

Болалар шаҳарчаларини лойиҳалаштириш ва қуриш учун буюртмачи вазифаси иттифоқдош республикалар Министрлар Советларининг зиммасига, ихтисослаштирилган уй-жойларни лойиҳалаш ва қуриш вазифаси эса — автоном республикаларнинг Министрлар Советлари, халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроия комитетлари, министрликлар ва идоралар зиммасига юклатилади.

Оила типидаги болалар уйлари қурилиши иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари, СССР министрликлари ва идоралари маблағ билан таъминлашнинг ҳамма манбалари ҳисобидан ажратадиган капитал маблағлар умумий лимити доирасида амалга оширилиши лозим. Бу масалаларни ҳал этишга корхоналар ва ташкилотлар катта ҳисса қўшишлари мумкин. Уларга меҳнат коллективларининг розилиги билан ўз маблағлари ҳисобидан ана шундай болалар уйлари қуришда қатнашиш тавсия қилинди.

Иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советларига ва СССР Халқ таълими давлат комитетига манфаатдор министрликлар ва идоралар билан биргаликда ҳамда В. И. Ленин номли Совет болалар фонди иштирокида ўн учинчи беш йиллик план лойиҳасини ишлаб чиқиш чоғида ҳар бир иттифоқдош республиканинг эҳтиёжларидан келиб чиқиб, болалар шаҳарчалари, ихтисослаштирилган уй-жойлар ҳамда етим болалар ва ота-онасининг қаровисиз қолган болаларни тарбиялаётган оилалар учун квартиралар қуришнинг конкрет ҳажмини кўзда тутиш таклиф этилди. СССРнинг ихтисослаштирилган банклари оила типидаги болалар уйларини лойиҳалаш ва қуриш билан шуғулланаётган давлат ва кооператив корхоналари ҳамда ташкилотларига кредит беришда фаол иштирок этиши лозим.

СССР Халқ таълими давлат комитети, СССР Соғлиқни сақлаш министрлиги, СССР Меҳнат ва социал масалалар давлат комитети ва СССР Молия министрлигига В. И. Ленин номли Совет болалар фонди ва ВЦСПС билан биргаликда оила типидаги болалар уйлари тўғрисидаги муваққат низомни тасдиқлаш, унда ана шундай болалар уйларида болаларни боқиш ва тарбиялашга ажратиладиган маблағлардан фойдаланиш ва пул билан таъминлашнинг ўзига хос хусусиятларини, шунингдек болалар шаҳарчаларининг типовой структуралари ва штатларини ҳамда оила типидаги болалар уйлари тарбиячи — ота-оналарни моддий жиҳатдан таъминлаш шартларини тасдиқлаш топширилди.

В. И. Ленин номли Совет болалар фондининг шу фонд ҳузурида Бутуниттифоқ васийлик кенгаши тузиш тўғрисидаги таклифи маъқулланди. Иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советларига ҳамма жойда жамоатчилик асосларида васийлик кенгашлари тузишни таъминлаш таклиф қилинди. Соғлиқни сақлаш органлари зиммасига болаларни, айниқса саломатлиги заифлашган болаларни тарбияга олган ҳар бир оилага доимий равишда малакали медицина консультация ва психологик-диагностик ёрдам кўрсатиш вазифаси юклатилди. Болаларнинг саломатлигини чуқур текшириб чиқиш ва даволашни ташкил этиш вазифаси қўйилмоқда. ВЦСПС, ВЛКСМ Марказий Комитетига СССР Соғлиқни сақлаш министрлиги ҳамда иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари билан биргаликда етим болаларни ва ота-оналарининг қаровисиз қолган болаларни тарбиялаётган оилаларни санаторий-курортларда даволаниши ва дам олишини таъминлаш, корхоналар, ташкилотлар ва муассасаларга эса оила типидаги болалар уйларига ва ана шу болаларни тарбиялаётган ходимларнинг оилаларига оталиқ ёрдами кўрсатиш, уларга санаторийлар, профилакторийлар, дам олиш уйлари ва базаларига йўлланмалар бериш, шунингдек меҳнат коллективларининг розилиги билан социал ривожлантириш фонди маблағларининг бир қисмини оила типидаги болалар уйларига ёрдам кўрсатишга ажратиш тавсия этилди.

Етимларни ва ота-онасининг қаровисиз қолган болаларни тарбияга олган оилаларга моддий ёрдам кўрсатиш, оила типидаги болалар уйлари иши учун зарур шароит яратиш юзасидан кенг чора-тадбирлар кўзда тутилмоқда. Бундай болаларни моддий жиҳатдан таъминлаш нормалари, болалар шаҳарчаларидаги педагог, медицина ходимлари ва хизмат қилувчи ходимлар меҳнатига ҳақ тўлаш шартлари белгиланди.

Тарбиячи — ота-оналарнинг бешта ва ундан ортиқ етим болалар ҳамда ота-онасининг қаровисиз қолган болаларни тарбиялаш билан банд бўлган вақти пенсия ва нафақа тайинлаш чоғида уларнинг умумий ва узлуксиз меҳнат стажига ҳамда мутахассислик бўйича иш стажига қўшилиши белгилаб қўйилди. Ана шундай болаларнинг тарбиячи — ота-оналар олаётган пенсиялари тўла сақлаб қолинади.

СССР Савдо министрлиги ва Центросоюзга иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари билан биргаликда чакана савдо тармоғи корхоналарида оила типидаги болалар уйларининг буюртмаларига мувофиқ зарур товарларни сотишни таъминлаш, айни пайтда болалар шаҳарчаларига товарларни нақд пулсиз сотишни таъминлаш таклиф этилди.

В. И. Ленин номли Совет болалар фондининг ана шундай болалар уйларини пул билан таъминлаш, қуриш, жиҳозлаш ва ускуналашда, етим болаларни ва ота-онасининг қаровисиз қолган болаларни тарбиялаётган оилаларга моддий ёрдам беришда унинг иштирок этиши тўғрисидаги ташаббуси маъқулланди.

Оила типидаги болалар уйларига моддий ёрдам кўрсатишда аҳолининг кенг иштирок этиши учун имконият бериш мақсадида В. И. Ленин номли Совет болалар фондига қиймати 1 сўмдан 25 сўмгача махсус хайр-эҳсон билетлари чиқаришга рухсат этилади. Бу билетларни тарқатишдан тушган маблағ янги типдаги болалар уйларининг моддий-техника базасини ривожлантиришга ва бу уйларни сақлашга сарфланади.

Ижодий союзларга, СССР Физкультура ва спорт давлат комитетига болалар шаҳарчалари барпо этилишига қараб уларнинг ҳар бирида доимий ишлайдиган студиялар, болаларни эстетик ва жисмоний жиҳатдан ривожлантириш мактаблари ва группалари ташкил этиш, шунингдек етим болаларни ва ота-оналарининг қаровисиз қолган болаларни тарбиялаётган оилаларни ижодий оталиққа олиш тавсия қилинди.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми партия, совет ва комсомол органларида кўп йил самарали ишлаганлиги учун Хоразм область халқ контроли комитетининг раиси ўртоқ Александр Павлович Сузикни Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотлади.

• БОЛАЛАРИНГИЗГА ЎҚИБ БЕРИНГ

Биринчи қўнғироқ

Меҳр қуёши мактабда
Шуъла ол деб китобдан,
Хабар бериб одобдан
Янгра, янгра янгроқ,
Эй биринчи қўнғироқ.

Завқ бахш этиб юракка,
Жавоб айт ҳар сўроққа,
Етказдим деб тилакка
Янгра, янгра янгроқ,
Эй биринчи қўнғироқ

Кимки, илмга муштоқ,
Яхшидан олса сабоқ,
Мисли яшнаган чақмоқ,
Юраги сендай янгроқ,
Эй, биринчи қўнғироқ!

Китобжоним

Дилимизга
Зиё солган.
Бор илмни
Қамраб олган,
Китобжоним.

Танитасан
Юрт оламни,
Дунё сирин,
Чин одамни,
Китобжоним.

Эзгуликнинг
Юрагисан,
Доим нурли
Чироғисан,
Китобжоним.

Ҳаётимда
Қуёшим бўл,
Бир умрлик
Йўлдошим бўл,
Китобжоним.

Алифбе

Алифбени билиб олдим,
Энди навбат ўқишга.
Китобимга дўст тутиниб,
Эга бўлдим тўрт, бешга.

Зеҳним қўйиб, сабот билан
Жило бериб ҳарфларга,
Тўғри, аниқ кўчираман
Ҳар бир сўзни дафтарга.

Қийналмасдан такрор ўқиб,
Шеър, қўшиқлар ёд олиб,
Алифбежон байрамини
Ўтказамиз шодланиб.

Доскажон

Доска, доска, доскажон,
Қулоқ солгин сўзимга.
Ўқитувчим гапларин
Ёзай сенинг юзингга.

Доска дер, ёз ҳар сўзни
Диққат билан кўчириб.
Хато ёзсанг латтавой
Ташлар тезда ўчириб.

Рақамларни, сўзларни
Қараб ёзгин кўзингга.
Тўғри ёзув ярашар
Доскажоннинг юзига.

Қамбар ЎТАЕВ.

Боғот районидаги Жданов номли колхозда болалар боғчаси ишга туширилди. Суратларда: 1. Тўрт ойда қурилиб фойдаланишга топширилган болалар боғчаси биноси. 2. Сут нақадар ёқимли. 3. Боғча боғбони, уруш ва меҳнат ветерани Салой бува Собиров.

В. МОЛГАЧЕВ фотолари.

• Мактаблар ремонти—умумхалқ иши

ЎЙЛАМАЙ ТУЗИЛГАН ТАДБИР

Халқ депутатлари Ромитон район Совети ижроия комитети раиси Л. Ражабов билан суҳбатимиз мактаб ва мактабгача тарбия муассасаларини янги мавсумга тайёрлаш тўғрисида бўлди.

— Бу соҳада анчагина бурилиш ясалди, — деди у. — Энди бу муҳим иш фақатгина район халқ маорифи бўлими ва мактаб коллективларининг ташвиши эмас. Ўқув даргоҳларимиз яқинлашиб келаётган Билимлар кунида болажонларни қай аҳволда кутиб олиши учун биринчи навбатда меҳнат коллективларининг раҳбарлари жавобгар қилиб белгиланди. Ижроком болалар муассасаларига алоқадор масалаларни биринчи навбатда ҳал қилиш тадбирларини кўрмоқда.

Район халқ маорифи тармоғида ремонт-қурилиш ишларининг бориши билан танишар эканмиз, ижроком раиси асосан ҳақ эканлигига ишонч ҳосил қилдик. Ленин номли колхоз раиси А. Нозимов, район халқ маорифи бўлимининг мудири Н. Тошевни ҳам Макаренко номли мактаб биноси қошида учратдик. Бу ерда синф хоналарини ташқаридан оҳаклаш ишлари ниҳоясига етказилаётган экан.

Мактаб педагогика коллективи колхоз правлениесидан жуда миннатдор. Хўжаликнинг ёрдами билан янги ўқув йилида колхозчиларнинг фарзандлари бу мактабда фақат биринчи сменада ўқишади. Мактаб эски типда бўлса ҳам барча синф хоналари сифатли ремонтдан чиқарилди, йўл асфальт билан қопланди. Унинг ёнида фельдшерлик пункти очилиб, болаларнинг соғлигини доимий назорат остида сақлаш учун имкон пайдо бўлди.

Улуғбек номли мактаб дарвозаси олдида бошланғич таълим ўқитувчиси Х. Бадалов ҳам бизни хушнудлик билан кутиб олди. Яқиндагина бўёқдан чиқарилган синф хоналари, йўлаклар, спорт зали ва бошқа иншоотлар ялтираб турипти. Ремонт ишлари муддатидан илгари тугатилгани туфайли мактаб директори ҳам, унинг илмий ишлар бўйича ўринбосари ҳам отпускага бир вақтда кетиш имкониятига эга бўлишди. Х. Бадалов уларнинг вазифасини бажараётган экан.

— Хўш, мактаб теплицаси ва сузиш бассейни қурилиши қандай бормоқда, — дея сўрадик биз қўлимиздаги райком ва райижрокомнинг қўшма тадбирлари рўйхатига назар ташлаб.

— Бу қурилишларнинг ҳали лойиҳаси ҳам йўқ. Уларни қандай қилиб бошлаб бўлади? — ҳайрон бўлди ёш ўқитувчи.

Масалага аниқлик киритиш мақсадида Нариманов номли колхознинг мактаб биноси қаршисидаги правлениесига кирдик. Тадбирларда белгиланган бу объектлар қурилиши масъулияти шу колхоз раҳбарлари зиммасига юклатилган эди.

Колхоз правлениесининг раиси С. Рамазонов билан суҳбатимиз шу тўғрида бўлди.

— Колхозимиз аъзоларининг фарзандлари Улуғбек, Ҳамза, Ломоносов, Кожедуб номли мактабларда таълим олишади, — дейди у. — Бу йил мактаблар ремонтини колхоз қурилиш участкаси аъзолари бажаришди. Капитал ва жорий ремонт ишларига 10 минг сўмликдан зиёдроқ маблағ сарфладик.

— Албатта, колхозимиз учун ўн минг сўм катта пул эмас, — фикрини давом эттирди у. — Айни маҳалда банкдаги счётимизда бир миллион сўмга яқин маблағ бор. Худди шунча пул бўлинмас фонд ҳисобида. Болажонларимиз учун ҳар қандай иншоотни қуришга кучимиз етади. Лекин, келинг, тадбирларда бизнинг зиммамизга қўйилган вазифанинг нақадар зарурлигини таҳлил этиб кўрайлик...

Шундан кейин раиснинг гапларидан аниқланишига кўра, тадбирларда кўзда тутилган биронта иншоот учун ҳали лойиҳа ҳам тузилгани йўқ. Чунки на ижроком ходимлари, на халқ маорифи бўлими ходимлари бу режалардан колхоз раҳбарларини хабардор қилишган. Ваҳолонки, бу қурилишлар колхоз ҳисобидан бунёд этилиши керак.

Мана шундай пухта ўйланмай тузилган тадбир бажарилмаслиги олдиндан аён бўлиб қолмоқда. Иқтисодий жиҳатдан бақувват хўжаликлар зиммасига тобора кўпроқ вазифалар юклатилиб, уларнинг бажарилиши таъминланмаслиги олдиндан «планлаштирилмоқда». Бу эса келгусида қурилиш ва ободонлаштириш, умуман социал масалаларни ҳал қилиш тадбирларини чуқур ўйлаб тузиш вазифасини ижроком олдига қўймоқда.

Ромитан райони бу йил мактаблар ремонти бўйича областда ўртамиёна даражада турибди. Мактаб муассасаларини капитал ва жорий ремонт қилиш асосан белгиланган муддатларда тугатилди. Кўпчилик оталиқ ташкилотлари, корхона ва хўжаликлар зиммаларига қўйилган вазифаларни нуқсонсиз бажаришди. Аммо бу билан халқ маорифидаги муаммолар ҳал қилингани йўқ.

Райондаги 39 та мактабнинг ярмидан зиёди эски типдаги мослаштирилган биноларда жойлашган. 21 та мактабнинг 68 та синфида 2 мингдан зиёд ўқувчи ўтган ўқув йилида иккинчи сменада машғулотларга қатнашга мажбур бўлди. Янги ўқув йили арафасида қуриб битказилган қўшимча синф хоналари уларнинг учдан бир қисмини биринчи смена машғулотларига жалб қилиш имконини беради. Ҳозир қурилиши давом этаётган иккита янги мактаб келгуси йилда фойдаланишга топширилган тақдирда ҳам бу муаммо тўла ҳал қилинмайди.

Халқ депутатлари район Совети ва унинг ижроия комитети мактаб ислоҳотининг ажралмас қисми бўлган халқ маорифи моддий базасини мустаҳкамлашнинг аниқ ва пухта ишланган программасига эга бўлиши талаб қилинади. Бу ишда ҳавойи планлар, тахминий режалар билан кифояланиб бўлмайди.

Н. НАИМОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

Ёзувчи ўйлари

АЁЛ КИМЛИГИНИ БИЛАСИЗМИ?

Мен наҳот ўзимнинг
ғамимни еймая,
Наҳотки Аёлни унутиб
қўйдик.
Йўлдош ЭШБЕК.

— Нега аёлга қўл кўтарасиз?

Мақолани ушбу савол билан бошлаганимга ажабланманг. Хотинига қўл кўтарадиган, уни камситадиган эркаклар бор.

Редакцияларга, маҳалла комитетларига йиғлаб келаётган аёлларнинг арз-доди— эрининг бемеҳрлиги, унинг қўли, дийдаси қаттиқлиги ҳақидадир.

Аёл кишига қўл кўтариш — ожизлик белгиси, тубанлик, маданиятсизлик белгиси. Карл Маркс «Аёл кишига қўл кўтарган эркакни ўлгунича дўппослашга тайёрман» деб бекорга айтмаган.

Хотинга қўл кўтариш — онага қўл кўтариш билан баробар. Буни халқ тили билан айтганда дўппини олиб қўйиб, чуқур ўйлаш даркор.

Ҳозир ўзи-ўзига ўт қўймоққача бораётган қизлар, аёлларнинг кўп қисми эридан ё отасидан, яқинларидан меҳр кўрмаган. Эри ё отаси томонидан калтакланган, хўрланган, ҳақорат қилинганлиги аниқ. Ахир аёл энг нозик, энг гўзал, энг латофатли инсон-ку. Ахир аёл сени, барча одамзотни дунёга келтириб, оқ сут бериб катта қилган бунёдкор-ку. Аёл! Унинг меҳнати, ижоди, ақли, ғамхўрлиги, чаққон қўллари ҳаётимизнинг ҳамма соҳасида асқотяпти-ку.

«Туйғулар оқиб ётган бу дунёнинг энг ёрқин, рангин, кўримли нуқтасида аёл туради, — деб ёзади шоир Омон Матжон. — Умидларнинг аввал боши бўлган аёл! Бу толмас ҳаракатларнинг жами нурлари ва изтиробларини ўзида жамлаган аёл! Унинг борлигининг ўзи — табиатнинг, жамиятнинг байрами!»

Аёлни ҳурмат қила олган, эъзозлай билган эркакларга таъзим қиласан, киши. Яқинда Москвада бўлганимизда Горкидаги В. И. Лениннинг музейида лектор Николай Яковлевич Милушин сўз бошлашдан олдин йиғилганларга майин табассум билан боқиб: «Қани, ҳурматли эркаклар, аёлларни олдинги қаторга ўтказиб юборинглар-чи!» деб илтимос қилди. Худди шу чоғда бу кекса лекторнинг оқ-сариқдан келган нуроний юзидаги, мовий кўзларидаги, овозидаги самимият, ҳурмат шундай бир илоҳий вазият яратган эдики, бор-йўғи ўттиз нафар эркак орасидаги биз бештагина аёл бир нафасда маликаларга айланиб қолгандек эдик. Ўша бир оғиз сўздан кейин ҳар қадамда эркаклар ўзларини жиддий, салобатли тутиб, майин табассум билан аввало бизга — аёлларга йўл бердилар. Шу кичкинагина эътибордан бизнинг кўнглимиз тоғ бўлди, тоғ!

Ҳа, мард ва маданиятли эркак аёлни ҳурмат қила олади. Ўзи билан тенг кўради. Аёлнинг орзу-истакларини ҳис қилади, нозик қалбига йўл топади, унинг узоқ умр кечиришига замин яратади.

Ахир, эркаклар бизнинг суянч тоғларимиз. Улардан меҳр-шавқат кўрмасак тоғлар нурайди.

Москва театрлари залларида кексами-ёшми жуфт-жуфт бўлиб, спектакль томоша қилаётганларини кўриб ҳавасим келди. Бизда эса, айниқса, қишлоқларда эр-хотин биргаликда дам олишу кино-театрга, меҳмонга боришга вақтлари йўқ. Вақтлари эмас, истаклари йўқ.

Баъзи эркаклар топган-тутганларини чўнтакка уриб, ўзлари курортга кетадилар. Беш-олти болаю сигир-бузоқ, қозон-товоқ билан хотин уйда қолаверади. Наҳот, бир йилда бир марта аёлни қозон-товоқ ишларидан озод қилиш имкони топилмаса? Наҳот, бир йилда бир марта аёл дам олмаса? Бу — урмай-сўкмай эзиш эмасми?!

«Эй, бизнинг аёллар болачақани ташлаб узоққа боргилари келмайди-да», дейишади баъзи колхоз-совхоз раҳбарлари. Хўп, шундай экан, ўша яқин жойда, ақалли клубда аёллар учун бирон бир тадбир уюштириляптими?

Тошкент яқинидаги Қибрай қишлоғида бир клуб бор эди. Унда икки маҳал кинофильм кўрсатиларди. Мукаррамахоним, Маъмуржон Узоқовлар ва Муқимий театри артистлари келиб концерт қўйишарди. Менинг онам қўшни аёлларни бошлаб, бир этак болани етаклаб бўлсада, концертга чиқишарди. Ўша клубда Абдусамад Илёсов деган киши бадиий ҳаваскорлик тўгараги очиб, қанча қизларга дутор чалишни ўргатган. Тикувчилик тўгараги ҳам ишлаб турарди. Биз ўқувчилар ҳам клубда концерт ва спектакллар қўярдик. «Бой ила хизматчи», «Нурхон» колхозчи аёллар талабига кўра қайта-қайта қўйилгани ёдимда. 18 га тўлганимизда сайловга ясаниб-тусаниб чиқиб, овоз берганимиз, кейин кечгача сайл, концерт бўлгани ҳам эсимда. Хуллас, клуб доим гавжум эди. Ҳозир ҳам ўша клуб бор, лекин бўм-бўш.

«Тошкент оқшоми» газетаси мукофотга берган йўлланма билан Волга дарёси бўйлаб теплоходда сайр қилдим. 360 саёҳатчининг 300 нафари аёл эдию, ўзбек хотин-қизлари бор-йўғи уч киши эдик. Ҳа, уч киши. Хўш, нима учун курорт ва санаторийларда, саёҳатларда, кинотеатр залларида, спорт саройларида ўзбек хотин-қизлари оз? Нима учун? Бу гап яна эркаклар орасида учраб турадиган бемеҳрларга, лоқайдларга бориб тақалади-да. Ана ўшаларга қарата, эҳ, эркаклар, қачон сиз аёлларнинг, қизларнинг вақти чоғ ўтишига ёрдам берасиз, қачон сиз уларнинг кўзларига, меҳнаткаш қўлларига диққат билан, меҳр-ардоқ билан қарайсиз, дегинг келади беихтиёр. Қачон уларни тушунасиз? Балки унинг соғлиғи ёмондир. Балки сиз курортга, кинотеатрга, меҳмонга кетганда у руҳан ўксиниб яшар.

Эй, йигит, сен ишдан ё ўқишдан қайтгач, онажонинг, ё умр йўлдошинг тайёрлаб қўйган таомни лоқайдлик, беписандлик билан эмас, эътибор билан, уларнинг ширин қўлларини мақтаб қўйиб, кейин танаввул қилсанг — қандай яхши!

Сен, эй йигит, онажонинг ё рафиқанг туғилган кунини, байрамларини унутиб қўйма. Совғанг бўлмаса гул билан, гул ҳам топилмаса икки оғиз ширин сўзинг билан табрикла. Кўзларига меҳр билан қара. Ана ўшанда биласан, сен аёлнинг кимлигини!

Садди Искандарий достонининг қаҳрамони Фотеҳ Искандар бутун Ер юзини тасарруф этиб ҳам кўнгли заррача шод бўлмагач, онасига шундай мактуб ёзган экан:

Сенга айлабон ҳо:ти
даргоҳлик
Анинг отию этсам эди
шоҳлик.

Яъни сенинг даргоҳингда тупроқ бўлсаму, шунинг номини шоҳлик, деб атасам бўлмасмиди, деб оҳ урган экан.

Аёлга ҳурматни, аёлга меҳру шафқатни ўрганиш учун, аёлнинг кимлигини билиш учун ҳурматли эркакларимизни Алишер Навоий достонларига ақалли бир марта бўлса-да мурожаат этишларини таклиф қилардим.

Биз аёлга ҳурматни доҳийлардан ўргансак арзийди. В. И. Лениннинг онасига, сингилларига, умр йўлдошига ва идорада бирга ишлаган аёлларга муносабатида, мактубларида чуқур ҳурмат-эҳтиром, самимият кўрамиз. К. Маркс энг қийин кунларда ҳам рафиқаси Женни Марксни маслакдошим деб билган, унга суянган, унинг қадр-қимматини баланд тутиб, таскин топган.

Аёл зотига ҳурмати баланд одамда ҳиммат бўлади. Ватанга муҳаббат бўлади. Халқини севади.

Бир умр бир-бирини ардоқлаб, ҳурмат қилиб яшаган эр-хотиннинг қўша қариб, оиласига нур бўлиб, бир жуфт каптардек яшаб юрганларини кўрдим. Бундайлар жуда-жуда кўп.

Инсон бир-бирини хўрламаслиги керак. Ахир инсон бир-бирини севиш, бир-бирига меҳр улашиш, билмаганини бир-бирига ўргатиш учун дунёга келади. Шу хислатлари билан Ватанни гуллаб-яшнатиш орзусида яшайди. Акс ҳолда яшашнинг нима қизиғи бор?!

Аёлнинг кимлигини билгингиз келса — уни севинг. Кўзларига меҳр билан қаранг. Суянч тоғларимиз бўлинг.

Санъат МАҲМУДОВА.

Редактор Л. ҚАЮМОВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

СССР Министрлар Совети ҳузуридаги геодезия ва картография Бош бошқармаси

ТОШКЕНТ ТОПОГРАФИЯ ТЕХНИКУМИ

1988-1989 ўқув йили учун
КУНДУЗГИ БЎЛИМГА

қуйидаги мутахассисликлар бўйича

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИШНИ ДАВОМ ЭТТИРМОҚДА

Техник-топограф, техник-картограф, техник-аэрофотограмметрист, инженерлик геодезияси техниги (10-синф маълумоти билан).

Ўқиш муддати — 2 йилу 6 ой.

АРИЗАЛАР 15 СЕНТЯБРГАЧА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

МАШҒУЛОТЛАР 1 ОКТЯБРДА БОШЛАНАДИ.

Аризага қуйидаги ҳужжатлар қўшиб топширилади: маълумоти ҳақида ҳужжат (асл нусхаси), медицина справкаси, (086/У форма), 6 дона фотосурат (4х3 см. ҳажмида), меҳнат дафтарчасининг нусхаси (ишлаётганлар учун).

Ўқишга кирувчилар паспорт, ҳарбий билет ёки ҳарбий рўйхатда турганлик тўғрисидаги гувоҳномани шахсан кўрсатадилар.

Кириш имтиҳонлари қуйидаги фанлардан: МАТЕМАТИКА (оғзаки), **РУС ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ** (иншо), **миллий мактабни тамомлаганлар учун диктант.**

10-синфни «4» ва «5» баҳолар билан тамомлаганлар барча ихтисосликларга имтиҳонларсиз қабул қилинади.

МАШҒУЛОТЛАР РУС ТИЛИДА ОЛИБ БОРИЛАДИ.

Фанларни ўзлаштирувчи ўқувчилар учун 30 сўм стипендия (яхши баҳода ўқийдиганларга 25 процент, аълочиларига 50 процент қўшимча тўланади).

Техникумни имтиёзли диплом билан битирган ўқувчилар ўқишни давом эттириш учун институтларга юборилади.

Қуйидаги адресга мурожаат қилинсин: Тошкент шаҳри, 125-алоқа бўлими, М. Горький проспекти (6, 13, 22-трамвайлар; 9, 18-троллейбуслар; 1, 17э, 71, 83-автобусларнинг «Маданият институти» бекати). Телефонлар: 62-57-87, 62-57-78.

ДИҚҚАТ! ЯНГИЛИК—88

ФАҚАТ ТОШКЕНТДАГИ «ЭЛЕКТРОНИКА» ФИРМА-МАГАЗИН САЛОНИДА БИРИНЧИ МАРТА ТОШКЕНТДАГИ «АЛГОРИТМ-ЭЛЕКТРОН-ҲИСОБЛАШ МАШИНАЛАРИ ЗАВОДИ ИШЛАБ ЧИҚАРГАН

«СУҒДИЁНА-1» КОМПЬЮТЕР-КОНСТРУКТОРИНИ СОТИБ ОЛИШИНГИЗ МУМКИН

Конструктор-компьютер олинган билимларни амалда қўллаш ва мустаҳкамлаш учун информатика ва ҳисоблаш техникаси асосларини ўрганаётган юқори синф ўқувчиларига, техника олий ўқув юртларининг студентларига таълим жараёнида қўлланиш учун шунингдек, курс ва диплом ишларини бажариш вақтида керакдир.

Компьютер ишда ҳамда кундалик ишларда Сизнинг электрон ёрдамчингиз ва маслаҳатчингиз бўлади, қобилиятингизни кучайтиради.

У оиланинг жуда қулай ва зудлик билан ишлатиладиган картотекаси ва справочниги бўлиши мумкин, бу картотека ва справочникка уй кутубхонаси каталогини, телефонолар ва адресларни, пазандалик маслаҳатларини ва шу кабиларни киритиш мумкин.

««СУҒДИЁНА-1» оилангизнинг бюджетини кузатиб бориши, бўш вақтни ва болалар ўйинини қизиқарли ва мазмунли ташкил этиши мумкин.

«СУҒДИЁНА-1»нинг программ фондини янги программалар ва ўйинлар билан тўлдирсангиз, Сиз компьютердан фаолиятнинг жуда турли соҳаларида фойдаланиш бўйича ўз имкониятингизни истаганча кенгайтиришингиз мумкин.

«СУҒДИЁНА-1»нинг хотир кўлами — 18 кбайт.
Магнит лентаси типи — МК 60-1.
Истеъмол қуввати — 15 Вт.
Баҳоси — 395 сўм.
Адрес: 700000, Тошкент шаҳри, Гоголь кўчаси, 38-уй.
Телефон: 33-78-34.

ЎЗБЕК ДАВЛАТ «ЁШ ГВАРДИЯ» ДРАМА ТЕАТРИДА

Сентябрь ойида кўрсатиладиган спектаклларнинг

РЕПЕРТУАР ПЛАНИ

1/IX да — **Алвидо, ҳаёт** (Бош ролда Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Обид Юнусов.
2/IX да — **Отасининг қизи.**
3/IX да — **Қора камар.**
4/IX да — **Майсаранинг иши.**
6/IX да — **Алвидо, ҳаёт** (Бош ролда Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Обид Юнусов).
7/IX да — **Парвона** (Бош ролда Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Обид Юнусов).
8/IX да — **Сўнаётган юлдузлар.**
9/IX да — **Отасининг қизи.**
10/IX да — **Майсаранинг иши** (18.00— Собир Раҳимов районида истиқомат қилувчи кўп болали она Ҳадичахон Мақсудова шарафига бағишланган кеча).
11/IX да — **Майсаранинг иши** (18.00 — актёр Ҳошим Арслонов ижодига бағишланган кеча).
13/IX да **Келинлар қўзғолони.** (Бош ролда Ўзбекистон ССР халқ артисти, Ҳамза номидаги республика Давлат мукофоти лауреати Зайнаб Садриева).
14/IX да — **Сўнаётган юлдузлар.**
15/IX да — **Парвона** (Бош ролда Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Обид Юнусов).
16/IX да — **Драматик актёрлар куйлайди.**
17/IX да — **Майсаранинг иши** (18.00 — Акмал Икромов районида истиқомат қилувчи Қаҳрамон она Насибахон Қаюмова шарафига бағишланган кеча).
18/IX да — **Майсаранинг иши** (18.00 — Актёр Жаҳонгир Усмонов ижодига бағишланган кеча).
20/IX да — **Чернобиль алангаси.**
21/IX да — **Келинлар қўзғолони** (Бош ролда Ўзбекистон ССР халқ артисти, Ҳамза номидаги республика Давлат мукофоти лауреати Зайнаб Садриева).
22/IX да — **Драматик актёрлар куйлайди** (18.00 —Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Лола Бадалова ижодига бағишланган кеча).
23/IX — **Узоқ қишлоқ.**
24/IX да — **Майсаранинг иши** (18.00 — Октябрь районида истиқомат қилувчи Қаҳрамон она Озода Одилова шарафига бағишланган кеча).
25/IX да — **Парвона** (18.00 — Актриса Азиза Бегматова ижодига бағишланган кеча).
27/IX да — **Отасининг қизи.**
28/IX да — **Сўнаётган юлдузлар.**
29/IX да — **Келинлар қўзғолони** (Бош ролда Ўзбекистон ССР халқ артисти, Ҳамза номидаги республика Давлат мукофоти лауреати Зайнаб Садриева).
30/IX да — **Алвида, ҳаёт** (Бош ролда Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Обид Юнусов).

СПЕКТАКЛЛАР СОАТ 19.00 ДА БОШЛАНАДИ.
Касса соат 10.00 дан 20.00 гача ишлайди.
Коллектив бўлиб кўриш учун заявкалар қабул қилинади.

• Тингланг, томоша қилинг

26 АВГУСТ, ЖУМА

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МТ-I. 7.00 — «120 минут». 9.05 — «Навқирон Россия». Бадиий фильм. 4-серия. 10.10 — СССР халқларининг қўшиқлари ва рақслари. 10.40 — Мультфильмлар. 11.15 ва 16.00 — Янгиликлар. 16.15 — Қайта қуриш прожектори. 16.25 — Агросаноат ишлари ва ташвишлари. 17.00 — Нега ва нима учун. 17.30 — Литва телевидениесининг программаси. 18.35 — Новаторлар ва консерваторлар. 19.20 — Дунё воқеалари. 19.40 — XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси белгилаб берган йўлдан. 20.25 — «Навқирон Россия». Бадиий фильм. 4-серия. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Останкино сароймузейида музикали ёз. 22.50 — Интерсигнал. 23.20 — Концерт. 23.40 — Нигоҳ.

МТ-II. 9.00 — Гимнастика. 9.20 — Фильм-концерт. 9.55 — Мультфильм. 10.30 — Москва бўйлаб саёҳат. 10.50 — Инглиз тили. 11.20 — Болалар учун фильм. 12.20 — Инглиз тили. 12.50 — «Дадамга қандай ёрдамлашиш керак?» Бадиий фильм. 14.10 — Янгиликлар. 14.20 — Ҳужжатли фильм. 15.20 — «Салом, доктор». Бадиий фильм. 18.35 — Янгиликлар. 18.45 — П. И. Чайковский номли халқаро конкурс лауреатлари. 19.20 — Ҳайвонот оламида. 20.20 — Ҳужжатли фильм. 20.30 — Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 — Бадиий гимнастика. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — «Ўз-ўзини ҳимоя қилиб». Бадиий фильм. 23.30 — Янгиликлар.

УзТВ-I. 15.05 — Ҳужжатли фильм. 15.45 — Болалар учун фильм. 18.05 — Зор эдим бир кўргани... 19.00 — Халқаро сиёсатнинг муҳим масалалари. 19.30 — Ўзбекистон — Ноқоратупроққа. 20.00 — Ахборот. 20.20 — Телефильм. 20.30 — Ахборот. 20.50 — «Седеф» турк ансамблининг чиқиши. 21.15 — Долзарб интервью. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — «Саҳна усталари». Аброр Ҳидоятов. 23.05 — Цирк.

УзТВ-II. 19.40 — Ҳужжатли фильмлар. 20.30 — Спорт кинопанорамаси. **Душанба.** 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Кооперативларни ривожлантириш муаммолари ҳақида.

РАДИО

Биринчи программа. 8.30 — Эстрада қўшиқлари. 9.30 — М. Самандарова ва К. Мирашурова куйлайди. 9.45 — Қайта қуриш: муаммолар ва ечимлар. 10.15 — Қўшиқлар ва яллалар. 11.15 — Юность. 12.10 — Ўзбекистон бинокори. 12.30 — Ака-ука Хотамовлар куйлайди. 13.00 — Ўзбекистон чорвадори. 13.30 — Музикали календарь. 14.00 — Қишлоқ хўжалик ходимлари учун эшиттириш. 15.30 — Юлдузча. 15.50 — Болалар учун концерт. 16.00 — Дўстларимиз овози. 18.15 — Жамият, шахс, ахлоқ. 18.30 — Ўзбек операларидан парчалар. 18.40 — Ленинча дўстлик байроғи остида. 19.20 — Огонёк. 19.40 — «Баян» рус халқ оркестри чалади. 20.15 — Замондошимиз портрети. 20.30 — Шу куннинг қўшиқлари. 21.00 — Талабларга биноан концерт. 23.10 — Бугун — радиотеатрда.

Р — 14097. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. А. 195. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12